

Dossier aanvraag opname Inventaris Vlaanderen voor Immaterieel Cultureel Erfgoed – 15 november 2017¹

De cultuur van het Belgisch trekpaard – Trots van Vlaams-Brabant

Organisatie

VFBT - Vlaamse Fokkers van het Belgisch Trekpaard in naam van de Trekpaardenraad (AANVRAGER)

Identificatiecode: 000232

Biografie:

De **VFBT of Vlaamse Fokkers van het Belgisch Trekpaard** vormen de Vlaamse tak van de Koninklijke Maatschappij het Belgisch Trekpaard (KMBT). De KMBT is het moederstamboek voor het ras 'Belgisch trekpaard' en zet zich in voor de genetische verbetering van de fokkerij, de aanmoediging van de fokkerij en het gebruik en het behartigen van de belangen van haar leden en van het Belgisch Trekpaard.

De KMBT werd opgericht in 1886 met als doel een uniform Belgisch trekpaardenras te ontwikkelen via zorgvuldige keuring, selectie en het bijhouden van een afstammelingsregister of stamboek. In 2002 moest het stamboek zich, ten gevolge van de regionalisering, opdelen in een Vlaamse en Waalse tak, respectievelijk de Vlaamse Fokkers van het Belgisch Trekpaard (VFBT) en de Eleveurs Wallons du Cheval de Trait Belge (EWCTB).

De VFBT telt ca. 700 leden. Ze is onderverdeeld in vijf provinciale verenigingen: de Antwerpse paardenfokkers, de Vlaams-Brabantse Kwekers, De Limburgse trekpaardenfokkers, de Paardenkwekers Oost-Vlaanderen (PAKOV) en de Paardenkwekersbond West-Vlaanderen. Ze verenigen per provincie de fokkers van het Belgisch trekpaard, organiseren prijskampen en keuringen, zetten zich in voor de aanmoediging en verbetering van de fokkerij en de bevordering van het recreatief gebruik van het trekpaard. Jaarlijks neemt de VFBT ongeveer 450 veulens op in het stamboek.

Binnen de VFBT ontstond in 2015 de commissie 'Trekpaard Jeugd' die zich tot doel stelt om jonge leden (tot 35 jaar) voor te bereiden op de fokkerij van bij VFBT geregistreerde paarden en het gebruik ervan, evenals om onderling contact tussen de jonge leden te bevorderen en hen voor te bereiden op bestuurlijke en organisatorische taken binnen het stamboek.

De VFBT doet de erkenningsaanvraag in naam van de **Trekpaardenraad**. De in 2016 opgerichte Trekpaardenraad vormt een vertegenwoordiging van allen die een hart en ziel hebben voor de trekpaardencultuur. Samen vormen zij een klankbordgroep die de borging van de cultuur van het Belgisch trekpaard opvolgt, begeleidt en coördineert.

Na het indienen van de erkenningsaanvraag zal de Trekpaardenraad geïntegreerd worden in de werking van de VFBT, met respect voor een optimale betrokkenheid van de diversiteit aan actoren uit de betrokken erfgoedgemeenschap. Dit zorgt ervoor dat de borging van de Belgische trekpaardencultuur enerzijds in een meer structureel kader duurzaam opgevolgd kan worden en anderzijds integraal deel uitmaakt van de doelstellingen van de VFBT.

¹ Dit dossier werd naar waarheid samengesteld o.b.v. de door de aanvrager ingevoerde informatie in de databank www.immaterieelerfgoed.be. Alle inhoud & bijlagen zijn daar eveneens te raadplegen.

Niet op basis van het CED gesubsidieerde landelijke organisatie

ICE-domein: Kennis en praktijken over de natuur en het universum

Vrije trefwoorden: dieren, trekpaard

Website: <http://www.trekpaard.be>

Stoeterij Diepensteyn

Identificatiecode: 000236

Biografie:

Stoeterij Diepensteyn werkt resoluut mee aan het behoud en de promotie van onze nationale trots, het Belgisch trekpaard. Wij zetten ons vooral in voor het fokken van het vosse Belgisch trekpaard met blik naar de toekomst om het Belgisch trekpaard gezonder te maken en gebruiksvriendelijker, waardoor de paarden zowel recreatief als sportief ingezet kunnen worden. Om in te spelen op het toenemend inteelt probleem zoeken we in het buitenland naar koudbloedhengsten waarbij hun pedigree terug aansluit bij het vroegere type.

Tevens bieden we op de stoeterij tal van arrangementen aan. U kan er terecht voor het africhten of fokken van paarden, mendopen, natuurritten met pick-nick, mendopen, meninitiatie ...

Stoeterij Diepensteyn stelt tevens dekhengsten ter beschikking voor klanten die een trekpaard willen fokken met als gebruiksdoel: recreatie of sport.

ICE-domein: Kennis en praktijken over de natuur en het universum

Externe media: <http://www.facebook.com/Diepensteynstoeterij>

Website: <http://www.stoeterijdiepensteyn.be>

Museum van het Belgisch Trekpaard

Identificatiecode: 000234

Biografie:

Doel: door middel van beeldmateriaal en oude voorwerpen de eens zo belangrijke trekpaardencultuur onder de aandacht houden van de huidige generatie en ook van de toekomstige generaties.

Het museum geeft een algemeen beeld over de geschiedenis en evolutie van het Belgisch Trekpaard (periode 1875-1950 ongeveer) en over het trekpaardencentrum Vollezele met zijn vier grote stoeterijen of haras waardoor Vollezele beschouwd werd (wordt) als de bakermat van het Belgisch Trekpaard.

ICE-domein: Kennis en praktijken over de natuur en het universum

Website: <http://www.museumvanhetbelgischtrekpaard.be>

Steunpunt Levend Erfgoed

Identificatiecode: 000235

Biografie:

Steunpunt Levend Erfgoed vzw (SLE) komt op voor het bewaren van onze oude en streekeigen rassen van landbouw- en neerhofdieren, voor de instandhouding van de biodiversiteit, voor het behoud van ons genetisch patrimonium. SLE werkt niet alleen rond kippen, kalkoenen, eenden, ganzen, duiven, konijnen en honden, maar ook rond schapen, geiten, varkens, runderen en trekpaarden. Al 25 jaar ijvert SLE voor dit doel. Net zoals onze historische gebouwen, zijn onze traditionele dieren monumenten, die verdienen gekoesterd, bewaard en zelfs beschermd te worden. SLE brengt de problematiek rond oude huisdierrassen weer onder de aandacht. Zij organiseert daartoe manifestaties en neemt deel aan diverse tentoonstellingen en beurzen. Zij geeft een driemaandelijks tijdschrift uit "DE ARK", publiceerde meerdere brochures en boeken over de oude

**IMMATERIEEL
CULTUREEL
ERFGOED**

rassen – waaronder trekpaarden - en organiseert jaarlijks een Levend Erfgoed Expo in het Provinciaal domein Puyenbroeck in Wachtebeke. Het Belgisch Trekpaard is daar steeds prominent aanwezig. In samenwerking met de Provincie Oost-Vlaanderen beheert zij daar een Levend Erfgoed Park waar het merendeel van de oude rassen aanwezig is, inclusief het Belgisch en Ardens trekpaard en het Vlaams paard.

Website: <http://www.sle.be>

CE-organisaties die lid zijn van de Trekpaardenraad

Het MOT: <http://www.immaterieelerfgoed.be/Detail/wie/378>

Erfgoedcel Pajottenland-Zennevallei: <http://www.immaterieelerfgoed.be/Detail/wie/332>

Ondersteunende cultureel-erfgoedorganisatie(s)

Centrum Agrarische Geschiedenis CAG: <http://www.immaterieelerfgoed.be/Detail/wie/92>
(en lid van de Trekpaardenraad)

Erfgoedgemeenschap ‘Cultuur van het Belgisch trekpaard’

Identificatiecode: 000292

Beschrijving:

De erfgoedgemeenschap die de cultuur van het Belgisch trekpaard koestert en wil doorgeven is ruim en divers.

De **Vlaamse Fokkers van het Belgisch Trekpaard** (VFBT) vormen de Vlaamse tak van de Koninklijke Maatschappij het Belgisch Trekpaard (KMBT). De **KMBT** is het moederstamboek voor het ras "Belgisch trekpaard" en zet zich in voor de genetische verbetering van de fokkerij, de aanmoediging van de fokkerij en het gebruik en het behartigen van de belangen van haar leden en van het Belgisch Trekpaard. De VFBT is onderverdeeld in vijf provinciale verenigingen. Ze verenigen per provincie de fokkers van het Belgisch trekpaard, organiseren prijskampen en keuringen, zetten zich in voor de aanmoediging en verbetering van de fokkerij en de bevordering van het recreatief gebruik van het trekpaard. Bovendien organiseren ze gemeenschapsvormende activiteiten, getuige hun druk bijgewoonde 'teerfeesten'.

Naast de stamboekvereniging bestaan nog verschillende andere **verenigingen** die zich inzetten voor het voortbestaan, de fokkerij én het gebruik van het Belgisch trekpaard.

- Trekpaardenvereniging Den Brabander
- Het Aangespannen trekpaard
- Vzw Vrienden van het Belgisch Trekpaard
- Het Werkend Trekpaard
- Showteam 't Brabants Span
- De Vereniging voor het Bevorderen van het Belgisch Trekpaard
- PaardenKracht in het Boslandschap, Vzw Groenwerk
- De Winning
- Vzw Hagelandse aanspanning
- Vzw Paard en Bos (Cheval et Fôret)
- Trekpaardpromotie Vlaanderen
- Steunpunt Levend Erfgoed
- Voermannen van nu
- ...

Publiek toegankelijke erfgoedinstellingen die cultureel erfgoed van het trekpaard bewaren, omvatten musea, archieven en documentatiecentra, vooral op regionaal of lokaal niveau.

- Het Museum van het Belgisch trekpaard (Vollezele)
- Stoeterij Diepensteyn (Steenhuffel)
- Museum voor de Oudere Technieken (Grimbergen)
- Erfgoedsite Tienen
- NAVIGO-Nationaal Visserijmuseum (Oostduinkerke)
- Stadsarchief Vilvoorde
- Bokrijk
- Heemkundig Museum De Botermolen (Keerbergen)
- Garelencollectie Marcel Van Puymbrouck (Melsele)
- Karrenmuseum (Essen)
- Collectie Bulskampveld (Zwevezele)
- Restaurant De Kuiper (Vilvoorde)
- KADOC - KU Leuven (Leuven)
- Collectie Katoen Natie (Antwerpen)
- Museum aan de Stroom MAS (Antwerpen)
- Cinematek (Brussel)
- Koninklijk Museum van het Leger en de Krijgsgeschiedenis (Brussel)

Veel erfgoedmateriaal wordt ook bewaard door (erfgenamen van) **trekpaardenfokkerijen** of door **particuliere verzamelaars en liefhebbers**.

Verschillende **overheden** maken ook deel uit van de erfgoedgemeenschap omwille van hun aandacht voor het voortbestaan van het ras en de cultuur van het Belgisch Trekpaard.

- de Vlaamse overheid voorziet voor fokkers een veulenpremie en een instandhoudingspremie jonge hengsten;
- de vijf Vlaamse provincies ondersteunen via de landbouwkamers met subsidies de werking van de provinciale trekpaardenverenigingen;
- de Provincie Vlaams-Brabant neemt zowel vanuit de diensten Erfgoed, Toerisme als Landbouw verschillende initiatieven om het levend erfgoed van het Belgisch (Brabants) trekpaard te ondersteunen en onder de aandacht te brengen;
- vele lokale overheden ondersteunen initiatieven zoals jaarmarkten, keuringen en andere trekpaardevenementen. Enkele steden en gemeenten gaan verder en promoten de inzet van trekpaarden voor bv. vuilnisophaling.

De in 2016 opgerichte **Trekpaardenraad** vormt een vertegenwoordiging van allen die een hart en ziel hebben voor de trekpaardencultuur. Samen vormen zij een klankbordgroep die de borging van de cultuur van het Belgisch trekpaard opvolgt, begeleidt en coördineert. Tijdens een eerste breed gecommuniceerd infomoment (Asse, 6-02-2016), open voor alle trekpaardenliefhebbers, kon iedereen die dat wilde zich kandidaat stellen om deel uit te maken van de Trekpaardenraad. De Trekpaardenraad bestaat enerzijds uit vertegenwoordigers van trekpaardenorganisaties (Vereniging voor het Bevorderen van het Belgische Trekpaard, Koninklijke Maatschappij Het Belgisch Trekpaard, Vlaamse Fokkers van het Belgisch Trekpaard, Trekpaardenvereniging Den Brabander, De Vlaams-Brabantse Kwekers,) musea (Museum van het Belgisch Trekpaard, het MOT), erfgoedorganisaties (SLE, CAG, Erfgoedcel Pajottenland Zennevallei) en de provincie Vlaams-Brabant en anderzijds uit particulieren (fokker, landbouwer, dierenarts, menner, sociale ondernemer). Gedurende het tweejarige erfgoedzorgtraject dat aan deze aanvraag vooraf ging, kwam deze Trekpaardenraad vijf keer samen. In de loop van 2016 koos de Trekpaardenraad ervoor om het ICE-element dat zal voorgedragen worden voor de Inventaris Vlaanderen, te benoemen als 'De cultuur van het Belgisch trekpaard. Trots van Brabant.' Een vijftal leden van de Trekpaardenraad vormden een aparte schrijfgroep die de redactie van het aanvraagdossier voor zijn rekening nam. De Trekpaardenraad koppelt ook regelmatig terug naar de brede erfgoedgemeenschap (Leuven, 11-02-2017; Huizingen, 30-09-2017).

Verder maken uiteraard ook de **individuele trekpaardeneigenaars en -liefhebbers** deel uit van deze brede erfgoedgemeenschap, net als de **organisatoren, deelnemers en het publiek** van de vele jaarmarkten, stoeten, processies, oogstfeesten, wedstrijden en andere tradities waarbij trekpaarden een belangrijke rol spelen (zie bijlage 8).

De leden van deze brede erfgoedgemeenschap, die geen zitting hebben in de Trekpaardenraad, hebben hun '**prior and informed consent**' betreffende de plaatsing van het ICE-element van de cultuur van het Belgisch Trekpaard op de Inventaris kunnen aangeven door de ondertekening van een steunbrief voor het erkenningsdossier, ter beschikking gesteld op de [website van de KMBT](#). Ook andere actoren verwezen online naar de steunbrief, zoals [trekpaard.net](#), [Steunpunt Levend Erfgoed](#), [Landelijke Gilden](#), [Ring TV](#), [Editiepajot](#), [Boerenmarkt Gaasbeek](#), [Gemeente Galmaarden](#), [Gemeente Sint-Pieters-Leeuw](#), de [Provincie Vlaams-Brabant](#) en de nieuwsbrief van Erfgoedcel Pajottenland en Zennevallei. Op één maand tijd leverde deze oproep meer dan 400 steunreacties op. Deze steunbrief is ter ondertekening ook voorgelegd aan de deelnemers van het tweede terugkoppelmoment (Huizingen, 30-09-2017), en aan de deelnemers aan en bezoekers van enkele trekpaard-activiteiten, zoals de provinciale prijskamp Vlaams-Brabant te Sint-Pieters-Leeuw (24/09), het infomoment te Huizingen (30/09), de landbouwdag te Gelrode (01/10), de viering van 20 jaar trekpaardenvereniging Den Brabander (08/10) en de Dag van het Brabants trekpaard te Vollezele (15/10). Op deze activiteiten hebben meer dan 370 personen met het erkenningsdossier ingestemd.

Element immaterieel cultureel erfgoed – De cultuur van het Belgisch trekpaard – Trots van Vlaams-Brabant

Element identificatiecode: 000291

Beschrijving:

Belgische trekpaarden zijn grote en breedgebouwde koudbloedpaarden met een uitgesproken spierontwikkeling. Ze staan bekend om hun zachtvaardig karakter en vermogen om zware lasten te trekken en in gezapig tempo te verplaatsen (dus grote kracht maar lage snelheid). Momenteel zijn er 250-450 aantal fokkers actief, en wordt het aantal Stamboek Belgische trekpaarden in Vlaanderen geschat op 7.405 (zie [bijlage 4](#)). De meerderheid van de Belgisch trekpaarden staat ingeschreven in het officieel stamboek van het ras. De Koninklijke Maatschappij het Belgisch Trekpaard (KMBT) houdt sinds 1886 het stamboek bij en waakt over de toepassing, ontwikkeling en verbetering van de rasstandaard in de fokkerij.

Het Belgisch Trekpaard maakt deel uit van een bredere traditie van koudbloedpaardrassen in het noordwestelijk deel van Europa, waarin het Belgisch trekpaard een grote inbreng heeft (gehad). Vanaf de 19e eeuw begon de doelbewuste selectie uit en kruising van verschillende regionale types trekpaarden (Denderstreek, gebied rond Nijvel en dal van de Méhaigne). Onder meer met behulp van de nieuwe inzichten in de diergeneeskunde kon men zo een paard bekomen met voldoende trekkracht. Vooral de fokkerijen in de streek rond Vollezele genoten al snel internationale faam. De trekpaarden werden omstreeks 1900 uitgevoerd naar onder meer Frankrijk, Duitsland, Groot-Brittannië en de USA. De veelgebruikte benaming Brabants trekpaard of 'Brabander' stamt uit de hoogdagen van deze exportgerichte fokkerij.

Deze diaspora heeft geleid tot een nog steeds doorlevende fokkerij en export van het Belgisch trekpaard in en naar diverse delen van de wereld. Ze heeft ook aanleiding gegeven tot de oprichting van eigen stamboeken die bestaan uit Belgische trekpaarden of uit koudbloedpaarden met inbreng van de genetica van het Belgisch trekpaard, zoals bijvoorbeeld het Nederlands trekpaard, het Cheval Trait du Nord en de Duitse Kaltblut-rassen. De Amerikaanse Belgian draft horses, afstammelingen van geëxporteerde Belgische trekpaarden, evolueerden in de 20ste eeuw tot grote paarden met fijnere benen, waaruit enkele Vlaamse fokkers het sinds 2005 erkende Vlaamse paard kweekten.

De landbouw- en nijverheidssector draaide tot de jaren 1950-1960 in belangrijke mate op de inzet van trekpaarden. Niet toevallig heet het trekpaard in de volksmond 'boerenpaard'. Boeren gebruikten het trekpaard om het land te bewerken en zware lasten en karren te trekken. Dit laatste deden trekpaarden ook in de mijnbouw, binnenscheepvaart, verhuissector en - als natiepaarden - in de Antwerpse haven. De Belgische trekpaarden hadden een sterke invloed op het leven van de (plattelands)bevolking en bepaalden mee de streekidentiteit. Toen na de Tweede Wereldoorlog tractoren meer en meer de trekpaarden vervingen, namen de activiteiten van de fokkerijen snel af. Maar het trekpaard en zijn cultuur verdwenen nooit helemaal. Gepassioneerde fokkers bleven het ras koesteren en kweekten vanaf dan vooral als hobby.

De fokkerij maakt de kern uit van de Belgisch trekpaardcultuur. Dit omvat het in stand houden en kweken van het ras, gericht op het stamboek en de rasstandaard, met kennis over genetische overdracht van raskenmerken en gebruiken in de hengstenhouderij. De traditie van keuringen en prijskampen vormen een belangrijk deel van deze cultuur, denk maar aan het optoeien van het trekpaard, de - vaak ongeschreven - sociale conventies, ...

Slechts een beperkt aantal traditiedragers werken vandaag nog altijd met dit prachtige dier. Zij beschikken over de uitgebreide kennis en vaardigheden en het roerende erfgoed, zoals traditionele voer- en werktuigen. De techniek van mensen op het kordeel (koord of enkele lijn) bijvoorbeeld, gebeurt met één hand zodat de andere hand vrij is om het werktuig (bv. een ploeg) vast te houden. Menners gebruiken een specifieke streekgebonden taal om hun trekpaard te leiden, bijvoorbeeld *Djut* om rechts te draaien, *air* om links te draaien. In (trek)wedstrijden, jaarmarkten, stoeten, processies en andere immateriële erfgoedtradities stelen deze kolossen dikwijls de show. Bovendien zijn ook de specifieke ambachten zoals de hoefsmederij en de gareelmakerij onlosmakelijk met de trekpaarden verbonden.

Er is vandaag een groeiende tendens om trekpaarden opnieuw in te zetten in bijvoorbeeld natuurbeheer en te benutten in sectoren zoals toerisme, recreatie, sport en sociale economie.

Het Belgisch trekpaard spreekt nog altijd tot de verbeelding en wordt vaak afgebeeld of verbeeld in diverse kunstdisciplines. Het trekpaard is een waar symbool, niet alleen voor het rurale verleden, maar ook voor de streek van Vlaams-Brabant.

Voor een uitgebreidere geschiedenis: zie [bijlage 1](#) en voor een korte beschrijving 'wat is een trekpaard': zie [bijlage 2](#).

Sociaal-culturele betekenis:

Een brede gemeenschap van fokkers, menners, liefhebbers, landbouwers, overheden, musea, dierenartsen, verzamelaars, fotografen, sociale ondernemers, ... koesteren de Belgisch trekpaardcultuur. Ze delen allen, vanuit diverse motieven, een grote liefde voor het trekpaard en zijn trots deel uit te maken van een lange traditie en rijke geschiedenis.

De passie van fokkers voor het trekpaard is onder meer gelegen in hun bijdrage aan een uitzonderlijke traditie van dierlijke en genetische selectie die voortbouwt op de bloedlijn van de stamvaders van het ras. Hun enthousiasme ligt in de uitdaging om op basis van afstamming en uiterlijke, gedrags- en behendigheidskenmerken topproducten af te leveren die kracht, elegantie en functionaliteit harmonisch combineren. Het bijbehorende prestige houdt deze gemeenschap mede in stand door de jaarcyclus van keuringen en prijskampen, gekenmerkt door rituele praktijken en handelingen, zoals op het vlak van verzorging.

Voor velen is de passie geworteld in een familiale geschiedenis eigen aan een rurale context van landbouwers of kleine ondernemers. Zij hebben nog eigen jeugdherinneringen aan de aanwezigheid en arbeid van trekpaarden op het familiaal bedrijf en kennen overgeleverde verhalen over de rol van

**IMMATERIEEL
CULTUREEL
ERFGOED**

het trekpaard die meerdere generaties (tot 100 jaar) teruggaan. In die zin vormt het trekpaard een getuige van pre-machinale arbeid in een periode van voor de doorbraak van de tractor, gebaseerd op specifieke kennis, gebruiken en vaardigheden, die eigen zijn aan de omgang met het trekpaard en die in relatie staan tot specifiek materiaal zoals ploegen, karren, ... Deze waarde van het trekpaard en de interesse in het documenteren, doorgeven en toepassen van technieken worden gedeeld door professionelen en vrijwilligers uit de erfgoedsector, hobbyboeren en trekpaardenmenners.

Bovendien staat het Belgisch trekpaard ook symbool voor een nationale trots en een regionale identiteit, waarbij dit laatste sterk leeft in de provincie Vlaams-Brabant en meer specifiek in de Groene Gordel, waaronder de regio Pajottenland en Zennevallei, en in de streek rond Geraardsbergen. Hierbij wordt het trekpaard, mede vanwege zijn zachtaardig karakter, verbonden met noties als werkkraft, goedmoedigheid en natuurlijkheid. Deze perceptie leidt ook tot reële toepassingen die het paard herwaarderen als ecologische en milieuvriendelijke bron van energie en mobiliteit in natuurbeheer en bosbouw, en als partner in sociale economie- en welzijnsprojecten.

ICE-domein: Kennis en praktijken over de natuur en het universum

Trefwoorden: ambachtelijke techniek, sociaal gebruik

Vrije trefwoorden: dieren, trekpaard

Website: <http://www.trekpaard.be>

Borgingsmaatregelen

1. Identificatie en documentatie

Identificatie- en documentatie-acties cultuur van het Belgisch Trekpaard

Identificatiecode: 000968

Beschrijving:

De Trekpaardenraad stelde eind 2016 een erfgoedzorgplan (zie bijlage pdf) op met zes prioriteiten. Dit erfgoedzorgplan werd tijdens een algemeen infomoment teruggekoppeld naar de brede erfgoedgemeenschap. Alle feedback en commentaar werd meegenomen in het verder traject. De identificatie- en documentatie-acties die hieronder worden opgesomd, sluiten vooral aan bij prioriteit 6 (erfgoed van het trekpaard onder de aandacht brengen) en 4 (zichtbaarheid van het trekpaard verhogen).

De inspanningen om de cultuur van het Belgisch trekpaard in al zijn diversiteit te identificeren en documenteren zijn groot en worden gedragen door een diverse groep van actoren, waaronder musea, erfgoedexpertisecentra, gepassioneerde verzamelaars, trekpaardenliefhebbers, ...

WAT ER AL GEBEURT

1. In kaart brengen van erfgoed

In het erfgoedproject 'In de bres voor het Brabants trekpaard' (2015-2017) willen de provincie Vlaams-Brabant en het Centrum Agrarische Geschiedenis (CAG) samen met de gepassioneerde erfgoedgemeenschap de cultuur, de technieken en de tradities van het trekpaard levend houden en op een dynamische manier doorgeven aan toekomstige generaties.

CAG voerde in 2016, in samenwerking met de professionele erfgoedsector en actoren uit de brede erfgoedgemeenschap, een basisonderzoek uit om het materieel en immaterieel erfgoed van het Belgisch trekpaard in kaart te brengen, door een beeld te schetsen van de geschiedenis van het trekpaard en het daaraan verbonden immaterieel erfgoed, de erfgoedgemeenschap en de erfgoedobjecten van het trekpaard. Hieruit bleek dat het bewaarde roerend erfgoed divers van aard is

en verspreid zit over kleine musea, erfgoedinstellingen, verenigingen en privéverzamelaars. Vaak gaat het om kleine collecties die zich dikwijls concentreren op de regionale en meestal lokale geschiedenis. Dit erfgoedmateriaal illustreert en documenteert de evolutie en de geschiedenis van trekpaardencultuur in Vlaanderen. Tot nu toe was weinig geweten over de omvang, de focus en de kwaliteit van de collecties. Bij velen leefde het gevoel dat er zeer veel was verzameld, maar men wist niet of het telkens om dezelfde objecten ging dan wel of dat er veel variatie was. Dit onderzoek schetst een beter beeld van het bewaarde erfgoedmateriaal dat gerelateerd is aan het trekpaard, en zijn representatieve waarde voor de erfgoedtradities en -gebruiken. De resultaten van dit onderzoek werden in februari 2017 gebundeld in het rapport (pdf) 'De cultuur van het Belgisch trekpaard, trots van Brabant. Een blik op het roerend en immaterieel erfgoed', dat als vertrekpunt kan dienen om gericht nieuwe borgingsmaatregelen op te zetten.

Naast het rapport is een selectie van het erfgoedmateriaal gescand en volgens de regels van de kunst beschreven. Het materiaal zal in de loop van 2017 worden ontsloten via [Erfgoedplus](#) en [Het Virtuele Land](#). De verschillende deelcollecties worden beschreven op [Archiefbank Vlaanderen](#).

2. Verzamelen, beheren, documenteren en ontsluiten van erfgoed

• Publieke collecties

De publiek toegankelijke erfgoedinstellingen die het roerend cultureel erfgoed van het trekpaard bewaren, omvatten musea, archieven en documentatiecentra, voornamelijk op regionaal of lokaal niveau. Vaak beheren ze kleine (deel)collecties van erfgoedmateriaal die de evolutie en de geschiedenis van de trekpaardencultuur in Vlaanderen illustreert en documenteert. Slechts enkele focussen zich exclusief op het verleden van het ras van het Belgisch trekpaard en het bijbehorende erfgoed eigen aan praktijken van prijskampen, keuringen, fokkerij en aan tradities in het economisch en/of recreatief gebruik van trekpaarden. Anderen belichten aspecten van de trekpaardencultuur in een breder kader van de geschiedenis van technieken of van de regionale of de lokale geschiedenis. Voor een volledig overzicht, zie rapport (pdf).

• Private collecties

Veel erfgoedmateriaal wordt bewaard door (erfgenamen van) trekpaardenfokkerijen of door particuliere verzamelaars en liefhebbers. Zij beheren collecties die effectief een verdieping van de kennis over de cultuur van het Belgisch trekpaard als doelstelling en drijfveer hebben, dan wel collecties die louter vanuit de eigen werking van een instelling, actieve fokkerij of vanuit persoonlijke verzameldrang zijn ontstaan. De diversiteit binnen het objectmateriaal bij private collecties is eerder beperkt (prijzenmateriaal, garelen, postkaarten, ...), maar binnen deze objecttypes vaak verrassend groot. Dit zijn aantrekkelijke kleinere voorwerpen die makkelijker te bewaren zijn en waarvoor, net zoals voor kunstobjecten, een lucratieve tweedehandsmarkt bestaat. Voor een volledig overzicht, zie rapport (pdf).

3. Verzamelen, beheren en hergebruiken van erfgoed

• Trekpaardenvereniging Den Brabander vzw

De trekpaardenvereniging Den Brabander bestaat 20 jaar en heeft een groeiend aantal leden (29 in 2016), die samen meer dan 45 trekpaarden houden, waarvan de meeste kunnen werken. Naast het werken met het Brabants trekpaard en het organiseren en deelnemen aan alle mogelijke activiteiten zoals rondritten, stoeten, demonstraties, spitst deze vereniging zich ook toe op:

- het verzamelen, restaureren en gebruiken van oud landbouwalaam en oude landbouwmachines (karren, ploegen, eggen, brekers, pikmachine, pikbinder, aardappelplanter en -rooier, ...); in 2017 loopt de restauratie van een meststofstrooier en een mallejan, een wagen om boomstammen te vervoeren

- het verzamelen, restaureren en gebruiken van (boeren)wagens, trams en huifkarren; na 2017 plant de vereniging de restauratie van een omnibus/diligence

4. Documenteren van erfgoed via publicaties

• Tijdschrift KMBT

Om leden en geïnteresseerden te informeren over het reilen en zeilen in de trekpaardenwereld brengt

IMMATERIEEL CULTUREEL ERFGOED

de Koninklijke Maatschappij het Belgisch Trekpaard een ledenmagazine uit. Het huidige tijdschrift uitgegeven sinds de jaren 1980 kent voorlopers onder de naam van *Le cheval de trait Belge, Revue internationale des éleveurs de chevaux de trait d'origine Belge*, 1911-1914; *Le cheval de trait Belge, revue internationale des éleveurs de chevaux de race Belge*, 1914 en 1922-1933; en *Bulletin officiel, la Société Royale du Cheval de Trait Belge of het Geïllustreerd maandblad van het officieel orgaan der Koninklijke Maatschappij Het Belgisch Trekpaard*, 1947-1954. Het tijdschrift brengt allerhande informatie over de fokkerij, tips, uitslagen van prijskampen, aankondigingen van trekpaardenevenementen ... Daarnaast bevat het regelmatig historische artikels die op basis van mondelinge overlevering en documentair erfgoedmateriaal de geschiedenis van fokkerijen, prijskampen en foklijnen belichten. Voor een selectie, zie bijlage (pdf).

- **Trekpaardenmagazine**

De Vereniging voor het Bevorderen van het Belgisch Trekpaard geeft sinds 1991 een nieuwsbrief uit, later omgedoopt tot *Trekpaardenmagazine*. Het driemaandelijks magazine informeert over prijskampen en andere manifestaties met paarden, over het werkend trekpaard en over trekpaardentradities, -erfgoed, -geschiedenis en -technieken.

- **Landbouwleven**

Het weekblad *Landbouwleven (Le Sillon Belge)* is een onafhankelijk weekblad (sinds 1932) voor landbouwers. In de [paardenrubriek](#) verschijnen heel regelmatig artikels over het Belgisch trekpaard, met portretten over trekpaardenfokkers, trekpaardenevenementen, trekpaarden in stoeten en processies, enz.

5. Audiovisueel documenteren van erfgoed

- **Participatief documenteren: Zomerland (2017)**

Onderdeel van het erfgoedproject 'In de bres voor het Brabants trekpaard' van de provincie Vlaams-Brabant en CAG is ook het opzetten van acties om het immaterieel trekpaardenerfgoed op een participatieve manier te documenteren. Er werd al één landbouwtechniek met trekpaard audiovisueel gedocumenteerd, namelijk het ploegen van gewenten.

De gewenten of verhoogde groentebedden in de museumtuinen van 't Grom (Doemuseum rond groenten, gezonde voeding & tuinbouwerfgoed) werden op zondag 2 april 2017 net als vanouds met paard en ploeg klaar gelegd voor het nieuwe plant- en zaaigoed. Ervaren trekpaardenhouders Jef Van Dingenen uit Herselt, Jef Belmans uit Olen en Dirk Hendrickx uit Heist-Op-Den-Berg brachten het Brabants trekpaard Benjamin van het Stormhof uit Heist-Op-Den-Berg mee. Deze personen beschikten over de juiste kennis, vaardigheden en materiaal om het zomerland aan te leggen door middel van een trekpaard. Deze ploegdemonstratie was vrij toegankelijk voor het publiek aan wie een handig drukwerkje werd gegeven, waarin de mysteries van het zomerland nog eens piekfijn uit de doeken worden gedaan.

Deze activiteit is audiovisueel gedocumenteerd onder de vorm van een korte [documentaire](#) die zal opgenomen worden in de vaste museale opstelling van 't Grom. Het museum is van plan deze activiteit jaarlijks te herhalen.

- **Participatief documenteren: YouTube-kanaal van Robert Piessens**

Robert Piessens is als gepassioneerd liefhebber van trekpaarden, één van de initiatiefnemers van de oprichting van de Vereniging voor het Behoud/Bevorderen van het Belgisch Trekpaard in 1988. Hij begon vanaf de jaren 1980 met het filmen en fotograferen op vele trekpaardenevents en het verzamelen van erfgoedobjecten van het Belgisch trekpaard (zie eerder). Daarnaast maakt hij ook documentaire filmpjes over het werkend trekpaard en over de bijbehorende tradities, technieken en gebruiken. Deze films publiceert hij op zijn eigen [YouTube-kanaal](#), zodat ze zichtbaar zijn voor geïnteresseerden. Er zijn op zijn kanaal reeds 140 filmpjes te bekijken. Momenteel betreft één derde van de filmpjes trekpaardenkampioenschappen. Van trekwedstrijden, ploegen, mennen (op het woord), gebruik van het trekpaard in recreatie en in stoeten en processies zijn ook telkens een tiental filmpjes gemaakt. Recent maakte Robert Piessens ook een video over het [Zomerland](#). Het kanaal heeft circa 37.000 volgers die zijn filmpjes bijna 56.000.000 keer bekeken hebben (elke dag komen er gemiddeld 30.000 views bij). De geografische spreiding van deze consultatie is indrukwekkend. De kijkers zijn afkomstig uit meer dan 200 landen, met de VS (15%) en India (12%) op kop, en verder Indonesië (9%), Brazilië (±5%), Roemenië (±3%) en het VK (±3%). De 'kijkcijfers' uit eigen land

schommelen rond de 1%.

- **Beeldarchief Lodewijk Deleu**

Journalist en documentair fotograaf Lodewijk Deleu bouwt aan een archief voor tradities en erfgoed, in het bijzonder immaterieel cultureel erfgoed en vooral die gebruiken en gewoontes die dreigen te verdwijnen. Het inventariseren en borgen gebeurt via de site www.ikwashier.live, magazines, sociale media, boeken en tentoonstellingen. Een speciale rol is hierin weggelegd voor de tradities met paarden (bosbouw, gansrijden, ringsteken, mennen, ploegen, power horse, ...) en meer specifiek de tradities van het [Belgische trekpaard](#) met o.a. honderden video's en honderdduizenden foto's van Belgische trekpaarden tijdens verschillende prijskampen en keuringen.

6. Online identificeren en documenteren van erfgoed

- www.trekpaard.net

Deze site heeft als doel - kort samengevat: "Alles samenbrengen wat van ver of dicht met trekpaarden te maken heeft - ongeacht door/voor wie, wat of waar". Trekpaard.net streeft dus om online zo veel mogelijk informatie over trekpaarden te verzamelen. In de eerste plaats geeft de site actueel nieuws met een overzicht van alle laatste gebeurtenissen op trekpaardengebied, inclusief uitslagen en foto's van keuringen en andere evenementen. Op de site zijn daarenboven artikels, foto's en informatie te vinden over de geschiedenis en het ras van het Belgisch trekpaard, over kampioenen, export, gebruiksmogelijkheden, naamgeving, kleurvererving, enz. Er is ook een overzicht van fokkers van het Belgisch trekpaard en hengstenhouders, een kalender met evenementen, een uitgebreide pagina met links en een nieuwspagina met archief dat teruggaat tot 2007.

- [Paardenpunt Vlaanderen](#)

PaardenPunt Vlaanderen is sinds 2016 de volledig vernieuwde koepelorganisatie van de Vlaamse paardensector. Ze is het resultaat van de fusie tussen de Vlaamse Confederatie van het Paard en het Vlaams Paardenloket. PaardenPunt neemt de duurzame ontwikkeling van de Vlaamse paardensector ter harte en staat klaar voor iedereen die in contact komt met paarden, pony's of ezels. Op de website is een schat aan informatie te vinden. Op '[De Vlaamse paardenwereld van A tot Z](#)' bijvoorbeeld, zijn allerhande thema's te consulteren, waaronder ook De Vlaamse fokkerij: van A(rabische volbloed) tot Z(angersheide) met een onderdeel gewijde aan de historiek en de hedendaagse betekenis van het Belgisch trekpaard. Het onderdeel '[Hippische studie- en thesisonderwerpen](#)' lijst een aantal relevante/actuele onderwerpen op waarover de Vlaamse paardensector graag meer kennis wil vergaren en toont een overzicht van recente eindwerken.

- [Vereniging voor het Bevorderen van het Belgisch Trekpaard \(VBBT\)](#)

Op de website van de Vereniging voor het Bevorderen van het Belgisch Trekpaard (VBBT) vinden we informatie over verschillende aspecten van de cultuur van het Belgisch trekpaard: fokkerij, prijskampen, geschiedenis, werken met trekpaarden, trekpaarden in de recreatie en een klein overzicht van onderwerpen uit edities van het Trekpaardenmagazine (1997-2008).

- [Trekpaard.be \(KMBT\)](http://Trekpaard.be)

Op de website van de KMBT vinden we onder andere een serie artikelen over (de geschiedenis van) het Belgisch trekpaard, evenals algemene informatie over de fokkerij, het gedrag, ... Verder ook een groot aantal links naar andere websites.

- [De Brabantse Kwekers](#)

De website 'De Brabantse Kwekers' is een onafhankelijke informatiebron van en voor fokkers van het Brabants trekpaard, in het bijzonder van de provincie Vlaams-Brabant. Ze verzamelt tal van documentatie over de geschiedenis en evolutie van het Belgisch trekpaard:

- [Historische artikels](#) over prijskampen, fokkerijen en afstamming
- [Actuele artikels](#) over de fokkerij in de praktijk
- [Lijst van de verschillende stallen](#) met telkens historische en actuele informatie, foto's en

**IMMATERIEEL
CULTUREEL
ERFGOED**

- artikels uit het ledenblad van de KMBT
- Een overzicht van evenementen met trekpaarden.

- **Websites van de 5 provinciale verenigingen van de Vlaamse Fokkers van het Belgisch Trekpaard (VFBT)**

Vanuit hun doelstellingen om het fokken en het recreatief gebruik van het Belgisch trekpaard te bevorderen en te ondersteunen, bieden de provinciale verenigingen online informatie over het erfgoed van de trekpaardencultuur aan.

7. Onroerend trekpaardenerfgoed

Het erfgoed van de trekpaardencultuur omvat, naast het roerend materieel en immaterieel, ook het onroerend erfgoed. Vaak zijn deze onderling verbonden. Sommige collecties bevinden zich in situ, namelijk in stoeterijen, hengstenboerderijen of hoeves. Enkele van deze gebouwen die getuigen van de trekpaardenfokkerij, zijn beschermd als monument of deel van een beschermd stads- en dorpsgezicht. Voor een overzicht, zie rapport (pdf).

TOEKOMSTIGE ACTIES:

- **Interviewproject erfgoedgemeenschap van het Belgisch Trekpaard (2017-2018)**

Dit project omvat het documenteren van verhalen, beleving en betekenisgeving van het trekpaard door de erfgoedgemeenschap d.m.v. (opname op band van) diepte-interviews met de erfgoedgemeenschap. Het doel van dit interviewproject is het proberen vatten van de verhalen rond het trekpaard: de emoties en gevoelens die het trekpaard en de hele cultuur errond oproepen, de gewoontes en gebruiken, de kleine rituelen, het taalgebruik en naamgeving, ... Dit project zal worden gecoördineerd door de Dienst Erfgoed van de Provincie Vlaams-Brabant en het Centrum voor Agrarische Geschiedenis. Deze opnames kunnen na verwerking en schriftelijke neerslag gebruikt worden als basis voor input voor publicatie van de provincie met Openbaar Kunstbezit Vlaanderen. De verschillende thema's en subthema's die in deze interviews aan bod zouden komen, zijn onder meer: de fokkerij (in stand houden en kweken van het ras met alle gebruiken, kennis en kunde van dien), stamboek en rasstandaard, werken met en inzetten van het trekpaard voor diverse doeleinden (landbouw, bosbouw, garnaalvisserij, toerisme, recreatie, sociale economie, melkerij, stoeten en processies, ...), ambachten (hoefsmederij, zadelmakerij, ...), keuringen en prijskampen, wedstrijden en sport, trekpaard in de kunst, trekpaard als symbool voor de streek, brouwerijen, landbouw vroeger, ...).

Het interviewen van verschillende generaties uit eenzelfde trekpaardenfamilie zou zeker een pluspunt zijn. Andere profielen van vertellers zijn onder meer fokker, betrokkene bij stamboekwerking, gepensioneerde boer, jongere trekpaardenfokker - en/of gebruiker, jurylid bij prijskampen, boomsleper, dierenarts, verzamelaar, museumvrijwilliger, ...

In het kader van een breder interviewproject rond tradities in de regio Pajottenland & Zennevallei nam Erfgoedcel Pajottenland en Zennevallei reeds twee interviews af met personen uit de gemeenschap rond het Brabants Trekpaard. De interviews, één met een fokker en één met een liefhebber, werden opgenomen en worden volledig getranscribeerd. Op die manier kunnen de interview ook in het bredere traject, getrokken door de Provincie Vlaams-Brabant, opgenomen worden.

- **PDPOIII-project 'Brabants trekpaard, samen erfgoed een toekomst geven' (2017-2019)**

Deze samenwerking tussen de provincie Vlaams-Brabant i.s.m. Trekpaardenvereniging Den Brabander vzw, VZW Vlaams-Brabantse Kwekers en Centrum voor Agrarische Geschiedenis (CAG) heeft tot doel relevante (landbouw)technieken uit het verleden, uitgevoerd door Brabantse trekpaarden, te vertalen in nieuwe bestemmingen voor dit paardenras. Er worden drie relevante (verdwijnende) trekpaardentechnieken geselecteerd en gedocumenteerd. Ze worden beschreven, ev. in beeld gebracht en gepubliceerd. De selectie gebeurt met het oog op nieuwe functionaliteiten voor het paard en in overleg met de sector en potentiële gebruikers zelf. Als toekomstgerichte gebruiksdomeinen wordt op dit ogenblik gedacht aan recreatie, bosbouw, duurzame landbouw, hippotherapie en/of openbaar nut. Technieken kunnen zijn: werken op kordeel, aanhangen en bomen slepen, werken in stilstand, stembevelen, enz. Het is de bedoeling om met de sector en na consultatie van potentiële gebruikers een relevante selectie te maken. De geselecteerde technieken

worden niet alleen ontsloten via publicatie, maar ook actief doorgegeven aan liefhebbers en potentiële gebruikers. Klik hier voor de projectaanvraag (pdf).

- **Registratie en ontsluiting collectie KMBT**

De KMBT heeft niet echt een erfgoedwerking. De collectie (kunstvoorwerpen, foto's, publicaties en archief) kwam en komt vooral tot stand vanuit hun interne werking als koepelvereniging, niet vanuit een bewuste erfgoedpolitiek. Daarom zijn ze (nog geen) actor op het domein van identificatie en documentatie, al bezitten ze wel veel materiaal dat mits registratie en ontsluiting wel tot het betere documenteren van de trekpaardencultuur kan leiden. Er is daar dus veel potentieel voor toekomstige identificatie- en documentatie-acties. In de volgende maanden wordt binnen de Trekpaardenraad onderzocht of een registratie en ontsluitingsproject voor deze collectie kan worden opgestart, zeker gezien voor de huidige collectie, vanwege een nakende verhuis van het secretariaat van de KMBT, een nieuwe bewaarlocatie zal moeten gevonden worden.

- **Portaalsite**

De KMBT voorziet in 2017 in de verder uitwerking van een centrale portaalsite, waarop de provinciale afdelingen en andere trekpaardenverenigingen hun werking, informatie en aanbod kunnen bekend maken.

- **Centrum voor het Belgisch Trekpaard**

De Trekpaardenraad is unaniem overtuigd van de meerwaarde van een oprichting van een Centrum voor het Belgisch Trekpaard, met info over verleden en heden van de trekpaardencultuur en alle bijbehorende vormen van erfgoed, met een belevings- en vormingsaanbod. Omgevings- en infrastructuurwerken aan het Museum van het Belgisch Trekpaard te Vollezele in 2018 bieden mogelijk een opportuniteit om deze locatie, naast zijn functie als museum die in dit kader technologisch verder uitgebouwd kan worden, hiervoor aan te wenden, ook gelet op de bijzondere rol van Vollezele in de geschiedenis van het Belgisch Trekpaard. Daarnaast kunnen ook andere pistes onderzocht worden voor de uitbouw van een volwaardig Levend Centrum van het Belgisch Trekpaard.

Bijlage:

- Bijlage_5_SWOT_en_erfgoedzorgplan
- Bijlage7 – Rapport_Belgisch_Trekpaard
- Bijlage 3 Beknopte bibliografie
- PDPOIII_projectaanvraag

Externe media:

- <https://vimeo.com/236900909>
- <https://www.youtube.com/user/RobertPiessens>
- <http://www.ikwashier.live/Fotos/Themas/Trekpaard-selectie/>

2. Onderzoek

Onderzoeksacties Hondenzwemming Sint-Baafs-Vijve

Identificatiecode: 000947

Beschrijving:

De Trekpaardenraad stelde eind 2016 een erfgoedzorgplan (zie bijlage-pdf) op met zes prioriteiten. Dit erfgoedzorgplan werd tijdens een algemeen infomoment teruggekoppeld naar de brede erfgoedgemeenschap. Alle feedback en commentaar werden meegenomen in het verder traject. De onderzoeksacties spitsen zich enerzijds toe op het diergeneeskundig en genetisch onderzoek en sluiten zo aan bij prioriteit 1 (fokken van een gezond trekpaard). Anderzijds sluit de vele historische studies aan bij prioriteit 6 (erfgoed van het trekpaard onder de aandacht brengen).

WAT ER AL GEBEURT

1. Diergeneeskundig en genetisch onderzoek

Trekpaarden hebben typische zware benen met een weelderig 'behang'. De gezondheid van het benenwerk is een bijzonder actueel onderwerp. **CPL of chronisch progressief lymfoedeem** is een erfelijke ziekte die vooral zwaarder gebouwde paardenrassen met veel beharing aan de onderbenen treft. Zo'n 70 % van de populatie van de Belgische trekpaarden is aangetast en is dan ook - rekening houdend met de kleine populatie aan Belgische trekpaarden - een ernstige bedreiging voor de toekomst van het ras. De laatste jaren werd veel ingezet op [onderzoek](#) naar deze aandoening, o.a. door Dr. Hilde De Cock en dr. [Kirsten De Keyser](#) en prof. Dr. Nadine Buys.

Het **HORSEGENE-project** is een groot Europees onderzoeksproject (2014-2017) waarin de KU Leuven, de Animal Health Trust (Verenigd Koninkrijk), de Swedish University of Agricultural Sciences (Zweden) en Wageningen University (Nederland) samen met meer dan tien betrokken organisaties uit de sector onderzoek voeren naar erfelijke ziekten bij paarden. In november 2017 stelt Liesbeth François (KU Leuven) in een doctoraatsverdediging haar bevindingen uit het Horsegene-project voor. Het doel van het project is om de genetische achtergrond van osteochondrose (ontwikkelingsstoornis van het kraakbeen), staart- en manenecezem en chronisch progressief lymfoedeem (CPL) verder te ontrafelen. Dit project geeft een basis voor een fokwaardeschatting en genomselectie. Informatie op DNA-niveau van paarden kan bijdragen aan de fokkerij- en selectiebeslissingen om de ernstige problemen, veroorzaakt door deze ziekten in de paardensector, te kunnen aanpakken en daarmee het welzijn van paarden te verbeteren. Van alle gekeurde hengsten heeft de KU Leuven een bloedstaal en van de hengsten wordt bij de veterinaire keuring te Merelbeke en Luik ook foto's genomen. Er wordt vanaf dit jaar van elk veulen een haarstaal naar de KU Leuven gestuurd en vanaf volgend jaar ook van alle merries die een eerste veulen krijgen. Op die wijze is er zowel een fenotype als een DNA staal.

2. Historisch onderzoek

Er verschenen al veel verschillende onderzoeken, boeken en andere publicaties over (aspecten van) de geschiedenis van de cultuur van het Belgisch trekpaard. Het onderstaande overzicht belicht hiervan een beredeneerde selectie.

- **De Brauwer P., *Het Belgisch Trekpaard. Een levend monument, 2005***

Dit is het meest complete werk, met een ruim historisch overzicht, ingebed in een breed kader op vlak van beleid, economie en cultuur, met kaderstukken over bvb. natiepaarden, het haarkleed en -kleuren, trekpaardengebruik in bosbouw, ... Het in deze publicatie verwerkte diverse beeldmateriaal is representatief voor de waaier aan erfgoed van de trekpaardencultuur, inclusief relevant archiefmateriaal. De auteur heeft aandacht voor de heropleving van de trekpaardencultuur sinds de jaren 1980, met duiding van nieuwe initiatieven zoals men-, trek- en ploegwedstrijden, processies, oogstfeesten, ganzenrijden, jaarmarkten, garnaalvissers te paard en dressuurpraktijken.

- **Peerlings J., Van der Weerden T. en van Hoof W., *Het trekpaard, 2007***

Deze publicatie vertrekt vanuit een geografisch bredere focus, namelijk: België en Nederland, met een korte behandeling van trekpaardenrassen in West-Europa en VS. Het erin verwerkte historisch overzicht belicht voornamelijk kampioenhengsten en invloedrijke fokkerijen. Het werk is nuttig omwille van de praktische, sterk adviserende passages betreffende voeding, ziektes, verzorging, opleiding, training. Daarnaast belicht hij op summier wijze enkele tradities en praktijken van de trekpaardencultuur, zoals het verloop van keuringen en traditie van toilettagage, boomslepen en landbouwactiviteiten, men-, trek- en ploegwedstrijden, garnaalvissers, processies, ganzenrijden, ...

- **Van den Abbeelle O. en Damen P., *Het Belgisch trekpaard 1885-1985, 1985***

Dit jubileumboek van het Eeuwfeestcomité van het Belgische Trekpaard bevat zeer diverse bijdragen. Het erin verwerkte historisch overzicht belicht voornamelijk kampioenhengsten en invloedrijke fokkerijen, met aandacht voor de (voor)geschiedenis van het studbook, voor de rasstandaard en het economisch belang van het trekpaard.

- **Van Lathem T., *'t Paardendorp Vollezele. Geschiedenis en museum, 2011***

Dit werk bundelt korte artikels en overnames uit oudere werken over de geschiedenis van fokkerijen uit Vollezele tussen eind 19de eeuw en het interbellum, aangevuld met teksten over het ontstaan en eerste 10 jaar van het Museum van het Belgisch trekpaard.

- **Van Dixhoorn Ph., *Vollezele, bakermat van het Belgisch Trekpaard, 2000***

Deze publicatie belicht de geschiedenis van fokkerijen uit Vollezele tussen het einde van de 19de eeuw en het interbellum, met veel foto's van kampioenhengsten en stoeterijen.

- **Het Belgisch Trekpaard in foto's. Le Cheval de Trait en Belgique en photos, 1995**

Dit jubileumboek van de KMBT biedt een fotografisch overzicht van nationale kampioenpaarden, doorspekt met korte historische nota's.

- **De Roo J., De paardensector in België, 2010**

Deze publicatie is zeer breed van opzet, bespreekt alle erkende paardenrassen in België en hun gebruiken, zoals dressuur, jumping, mennen, ..., inclusief praktische passages met betrekking tot voeding, stalling, verzorging, opleiding en training.

- **Tijdschrift KMBT**

Geregeld bevat dit magazine ook historische artikels die de geschiedenis van fokkerijen belichten.

Een selectie is opgenomen in de bibliografiebijlage (pdf).

- **Overige publicaties** (zie bibliografiebijlage (pdf))

- **Het erfgoedproject 'In de bres voor het Brabants trekpaard'**

Het basisonderzoek naar het materieel en immaterieel erfgoed van het Belgisch trekpaard, uitgevoerd door het CAG, omvat ook een hoofdstuk over de geschiedenis van het zware paard in Vlaanderen tot de vorming van één uniform Belgisch trekpaard omstreeks de jaren 1880 en over de evolutie van het Belgische trekpaardenras tot vandaag. (Zie bijlage (pdf)).

TOEKOMSTIGE ACTIES

- **Keuringen en prijskampen met de nadruk op gezondheid en dierenwelzijn**

De Trekpaardenraad heeft het fokken van een gezonder trekpaard als eerste prioriteit aangeduid op het erfgoedzorgplan, aangezien dit de basis vormt voor de ICE-praktijken die eigen zijn aan de trekpaardencultuur. Dat betekent dat er acties moeten ondernomen worden om de leefbaarheid en de levensduur van het trekpaard te verhogen, onder andere via onderzoek. Het streefdoel van een gezonder trekpaard zal bereikt worden door

- enerzijds bijkomend diergeneeskundig onderzoek, onder de vorm van een vervolg op het HORSEGENE onderzoek, ingebed in een ruimere studie rond osteochondrose bij paarden;
- anderzijds toepassing van onderzoeksgebaseerde procedures bij keuringen en prijskampen, die leiden tot gelijke behandelingen en transparante beslissingen die –minder dan in het heden – hengsten met een slechte score voor beenwerk tot kampioen uitroepen.

Met betrekking tot dit laatste punt, besliste de Trekpaardenraad om als acties op te nemen:

- 1 instellen van een verplichte veterinaire analyse en controle voor alle hengsten die deelnemen aan keuring, waarbij een score van A of AA de ondergrens vormt om in aanmerking te komen voor goedkeuring voor openbare dekdienst. Het bekomen van een dergelijk gezondheidslabel is facultatief voor andere hengsten, terwijl het verplicht moet worden voor merries die deelnemen aan nationale prijskampen;
- 2 strikter reglementeren van beoordelingscriteria op keuring en nationale prijskamp: enkel trekpaarden met score A of AA toelaten en dit gezondheidslabel, toegekend door de faculteit diergeneeskunde van de UGent, in de plaats stellen van het advies van een door de KMBT-VFBT aangestelde dierenarts die het beenwerk beoordeelt aan de hand van het door KMBT-VFBT opgesteld objectief beoordelingskader.

Deze intenties worden alvast verder concreet gemaakt door

- de implementatie, na de goedkeuring op 27/06/2017 door de algemene vergadering van de KMBT, van de wijziging van het technisch reglement, waardoor een minimumleeftijd van respectievelijk 6 jaar (geboren in 2012 of vroeger) en 7 jaar (geboren in 2012 of vroeger) opgelegd wordt om nationaal kampioenhengst of -merrie te kunnen worden. Tegelijkertijd is voorzien dat oud-nationaal kampioenen opnieuw kunnen deelnemen. Met deze maatregelen wordt beoogd de selectie naar duurzame trekpaarden met hard beenwerk te bevorderen.

- de toepassing van het protocol met de faculteit diergeneeskunde van de UGent om veterinaire analyse en controle uit te voeren voorafgaand aan (en in de toekomst los van) de keuring voor openbare dekdienst wordt voorbereid. Deze controle bestaat

1° een vooronderzoek:

IMMATERIEEL CULTUREEL ERFGOED

- radiografie (LM) van de 4 ledematen om het aantal huidplooiën te beoordelen
- klinisch onderzoek (controle identiteit, inspectie en palpatie inclusief score huidplooiën, controle beweging) + huidbiopten in het kader van onderzoek naar CPL
- auscultatie hart en longen+ endoscopie larynx

2° een vervolgonderzoek:

- klinisch onderzoek (controle identiteit, controle beweging)
- radiografisch onderzoek met opnames van beide knieën, beide sprongen, de 4 kogels en de beide voorhoeven (osteocondrose screening)

De resultaten van de veterinaire keuring van de hengsten worden gepubliceerd op de website van de KMBT. Zie: <http://www.trekpaard.be/nl/hengsten/>.

• **Publicatie Immaterieel erfgoed van het Belgisch Trekpaard (2017-2018)**

De Dienst Erfgoed van de Provincie Vlaams-Brabant, i.s.m. CAG en Openbaar Kunstbezit Vlaanderen, werkt aan de samenstelling van een publicatie over geschiedenis, heden en verleden van de trekpaardencultuur, met nadruk op de immateriële aspecten van dit erfgoed. De ontwikkeling van de publicatie verloopt parallel aan en inspireert zich op onderzoek en documentering CAG (rapport trekpaardenerfgoed en interviews met betrokkenen uit de trekpaardencultuur), ontsluiting trekpaardenerfgoed op Erfgoedplus en borgingsactiviteiten Trekpaardenraad (traject naar redactie erkenningsdossier ICE-inventaris Vlaanderen). De bedoeling is om de diversiteit aan immaterieel erfgoed in beeld brengen aan de hand van verhalen/herinneringen achter objecten/praktijken/ruimtes.

• **Historische studie over de evolutie van het Belgisch trekpaard, inclusief de diaspora in Europa, USA en Canada**

De valorisatie van de collectie van de KMBT kan worden gestimuleerd binnen de uit te voeren borgingsactie die de Trekpaardenraad op 25/03/2017 onder prioriteit 6 van het erfgoedzorgplan ('erfgoed van het trekpaard onder de aandacht brengen') heeft uitgetekend. De Trekpaardenraad heeft dan opgemerkt dat een gedegen historische studie over de evolutie van het trekpaardenras, voor en na oprichting KMBT, inclusief de diaspora in Europa, USA en Canada, nog ontbreekt. Een dergelijke onderneming zou in aanmerking kunnen komen voor een subsidie-aanvraag van internationale cultureel-erfgoedprojecten bij de Vlaamse Overheid. Hierbij kan aansluiting gezocht worden bij de werking van de 'Gazette van Detroit'. De Trekpaardenraad zal in de toekomst bekijken en beslissen hoe en wanneer best op deze actie zal ingezet worden.

Bijlagen:

- Bijlage 5_SWOT_en_erfgoedzorgplan
- Bijlage 3_Beknopte bibliografie
- Bijlage 7_rapport Belgisch Trekpaard
- Bijlage 6_De liefde voor de trekpaarden (dierenwelzijn)

Externe media: <http://www.biw.kuleuven.be/GENLOG/horsegene/index.html>

3. Communicatie en sensibilisering

Promotie- en sensibiliseringsacties cultuur van het Belgisch Trekpaard

Identificatiecode: 000948

Beschrijving:

De Trekpaardenraad stelde eind 2016 een erfgoedzorgplan (zie bijlage (pdf)) op met zes prioriteiten. Dit erfgoedzorgplan werd tijdens een algemeen infomoment teruggekoppeld naar de brede erfgoedgemeenschap. Alle feedback en commentaar werden meegenomen in het verder traject. De communicatie- en sensibiliseringsacties die hieronder worden opgesomd, sluiten aan bij alle zes de prioriteiten. Deze borgingsmaatregelen zijn er op gericht om te informeren en sensibiliseren over de waarden van de trekpaardencultuur en om het respect voor deze cultuur te verzekeren.

WAT ER AL GEBEURT

Er zijn tal van communicatie- en sensibiliseringsacties te noteren, die zich richten op een breed publiek. Een overzicht van publieksgerichte evenementen in 2017, waarin het (immaterieel) erfgoed van Belgische trekpaarden een rol speelt, vindt u hier (pdf). Hieronder worden de voornaamste soorten van promotie- en sensibiliseringsacties opgesomd.

1. Prijskampen en keuringen

De Belgische trekpaardencultuur wordt vaak eenzijdig geassocieerd met de traditie van prijskampen en keuringen. Afgezien van het feit dat de cultuur veel ruimer is dan dergelijke manifestaties, zoals blijkt uit dit dossier, bekleden ze niettemin een centrale plaats in de omgang van fokkers met het trekpaard, in de publieke zichtbaarheid van het trekpaard en in de beeldvorming rond het trekpaard. Van zodra stamboekwerkingen het licht zagen, organiseerden deze verenigingen **keuringen**. Het doel van een keuring is om de trekpaarden met de beste genen te selecteren. Bij een keuring keurt de jury een trekpaard goed of af op basis van de afstamming, het uiterlijk en het karakter van het paard. Enkel goedgekeurde hengsten mogen officiële dekdiensten verrichten en hebben veulens die in het stamboek kunnen worden ingeschreven. De KMBT organiseert jaarlijks de officiële centrale, bijgevoegde en bijzondere hengstenkeuringen op wisselende locaties.

Prijskampen komen voor vanaf de 19de eeuw en speelden toen een belangrijke rol in het overheidsbeleid om de Belgische veestapel naar een hoger niveau te tillen en tot uniforme rassen te komen. Op een prijskamp klasseren de juryleden de deelnemende paarden in dalende volgorde op basis van hun uiterlijk, lichaamsbouw en bewegingen. Hierdoor kan een fokker via vergelijking afmeten in welke mate zijn paarden aan het fokdoel en de rasstandaarden voldoen. Een prijskamp bepaalde ook voor geïnteresseerde kopers de kwaliteit van de dieren.

Het prijskampenseizoen in België gaat vandaag van start in september met de officiële provinciale prijskampen. Deze worden georganiseerd door de provinciale verenigingen onder de Vlaamse afdeling van het Belgisch stamboek (VFBT). Enkel paarden die voldoen aan de eisen ('behoren tot de eerste categorie'), mogen deelnemen aan de officiële nationale prijskamp van het KMBT. Lokale overheden organiseren prijskampen vaak samen met jaarmarkten. De KMBT organiseert tegenwoordig de nationale prijskamp afwisselend tijdens de tweejaarlijkse landbouwbeurzen Agribex in Brussel (begin december) en Agriflanders (begin januari) in Gent.

Naast de officiële prijskampen en keuringen houden de regionale stamboeken en de lokale besturen zelf ook prijskampen. De regionale stamboeken, de VFBT en EWCTB, organiseren het Vlaams en het Waals kampioenschap. Het Vlaams kampioenschap valt al een aantal jaren samen met het traditionele oogstfeest [de Pikkeling](#) in Aalst. De meest bekende prijskampen georganiseerd door de lokale besturen en verenigingen zijn de prijskampen gehouden in Vilvoorde, Merchtem en op de Dag van het Brabants Trekpaard in Vollezele. Deze prijskampen en wedstrijden vallen vaak samen met de jaarmarkten. De provinciale prijskamp te Sint-Pieters-Leeuw, traditioneel beperkt tot Vlaams-Brabantse merries en hengsten, is sinds enkele jaren uitgebreid met een veulenwedstrijd van het trekpaard en sinds 2016 met een Europees veulenkampioenschap met deelnemende veulens uit België, Nederland, Frankrijk en Duitsland.

De prijskampen en keuringen zijn een traditie die meer dan een eeuw teruggaat. Deze gaan gepaard met praktijken en handelingen die verschillende generaties fokkers aan elkaar doorgeven. De trekpaarden moeten er op hun best uitzien als ze lopen. De voorbereiding en de verzorging die voorafgaat aan de keuring is dan ook traditie onder de fokkers. Een trekpaard verschijnt op een prijskamp in de juiste 'keuringsconditie'. Het mag niet te mager of te dik staan, de hoeven moeten verzorgd zijn, sommige trekpaarden krijgen zelfs aangepaste voeding naar aanloop van een prijskamp ... De toilettagage vlak voordat het paard voor de jury komt is de eindfase van een lange voorbereiding. De fokker wast en borstelt het paard, zijn haren worden bijgeknipt en de manen en de staart worden ingevlochten met wol.

De nationale prijskamp is samen met de centrale hengstenkeuring het grootste en meest bezochte trekpaardenevent. Wel blijkt uit de SWOT-analyse en de discussies binnen de Trekpaardenraad dat de bezoekcijfers voor sommige keuringen en prijskampen sinds enkele decennia gevoelig teruglopen en

IMMATERIEEL CULTUREEL ERFGOED

voornamelijk de ‘incrowd’ van fokkers blijven aanspreken. De weinig transparante werking van de manifestaties en de beperkte voorkennis bij het brede publiek dragen hiertoe bij, evenals het feit dat ze niet steeds ingebed zijn in een breder geheel van recreatieve activiteiten. De Trekpaardenraad is zich dan ook bewust van de noodzaak om de aantrekkelijkheid van deze manifestaties bij trekpaardenliefhebbers te vergroten. Verschillende ideeën zijn geopperd, zoals het invoeren van behendigheidsproeven op keuringen, het instellen van peterschap voor jonge fokkers en het koppelen van het wedstrijdelement aan recreatieve activiteiten, zoals dat nu al gebeurt op bvb. Agricultura Bilzen te Alden-Biesen, op de provinciale prijskamp Vlaams-Brabant te Sint-Pieters-Leeuw en op [Royal Hippo Village](#) te Hoeilaart, met de organisatie van het eerste Belgisch veulenkampioenschap van het Belgisch Trekpaard. Niettemin blijven de fokkerij en de waardering van de kwaliteit van de fokproducten op prijskampen en keuringen zorgen voor een degelijke basis voor de export van het Belgisch trekpaard. Ook anno 2017 blijft het Belgisch trekpaard wereldwijd gegeerd en keren buitenlanders regelmatig terug naar de wieg de trekpaardenfokkerij.

2. Evenementen rond de cultuur van het Belgisch Trekpaard

Enkele jaarlijks terugkerende evenementen brengen voor een breed publiek de talrijke praktijken van de Belgische trekpaardencultuur onder de aandacht, vaak door een gecombineerd aanbod van fokkerijgerelateerde, competitieve en recreatieve activiteiten. Op de **Dag van het Brabants Trekpaard (Vollezele)**, een organisatie van het Comité Vollezele Leeft en Toerisme Vlaams-Brabant, zijn er wedstrijden met Brabantse trekpaarden (hindernissenparcours, kegelparcours), prijskampen veulens en jaarlingen van Vlaams-Brabant, kinderanimatie met trekpaarden, showprogramma met trekpaarden door ‘De Winning’ (boomslepen, paardentractor,..), gratis bezoek aan het Museum van het Belgisch Trekpaard, ... Op de **Dag van het trekpaard (Lummen)**, een organisatie van De Winning, presenteren vakmensen nieuwe technieken en komen dierenliefhebbers via demonstraties en workshops in aanraking te komen met immateriële aspecten van de trekpaardencultuur (bereden trekpaard, eggen en ploegen met paarden, boomslepen met trekpaarden, hoefsmid, ...). De vzw Vrienden van het Belgisch trekpaard organiseert ieder jaar de **Alkense Oogstfeesten**, waarbinnen ze de cultuur van het trekpaardenras promoten via Belgisch Kampioenschap boomslepen (organisatie PaardenKracht In Het BosLandschap, deelonderneming De Winning), Interprovinciaal kampioenschap Belgisch trekpaard, trekwedstrijd Belgisch trekpaard, met extra proef voor aspiranten zodat iedereen de kans krijgt om op een leuke manier deel te nemen en bij te leren, kinderanimatie met trekpaarden, en een tentoonstelling antieke machines en gereedschappen.

3. Evenementen waarin het Belgisch Trekpaard een rol speelt

De cultuur van het Belgisch Trekpaard is levendig aanwezig op een waaier aan manifestaties. Zowel lokale overheden als trekpaardenverenigingen dragen bij aan de inzet van het trekpaard en de bijbehorende promotie van de trekpaardencultuur.

Het Belgisch Trekpaard wordt als trekkracht ingezet bij verscheidene **processies en stoeten**. In de jaren 1980 werden de meeste praalwagens voortgetrokken door tractoren. Maar begin van de jaren 1990 kwam daarin verandering. Onder invloed van verenigingen zoals Het Werkend Trekpaard, de Vereniging voor het bevorderen van het Belgisch Trekpaard (VBBT), Het Aangespannen Trekpaard, vzw Trekpaardenvereniging Den Brabander, werden de tractoren vervangen door de trekpaarden. Deze liefhebbers participeren met hun paarden aan stoeten en processies zoals De Hanswijkprocessie Mechelen, de Sint-Genovevaprocessie Steenhuffel, Sint-Paulusprocessie Opwijk, Onze-Lieve-Vrouw ten traan processie Kalfort, Heilige Bloedprocessie Brugge, stoet in Lennik n.a.v. de verjaardag van het bronzen trekpaardenbeeld op de markt, stoet in Grimminge n.a.v. verjaardag van Orange I, Sint-Veroonsmars te Lembeek, Ros Beiaardstoet Dendermonde, de Kweikersparade te Tienen, enz.

Het Belgisch Trekpaard is ook een graag geziene gast op de vele **jaarmarkten** in Vlaanderen. Zo organiseert Sint-Pieters-Leeuw een trekpaardenwedstrijd op de jaarmarkten in de deelgemeenten Ruisbroek, Vlezenbeek en Leeuw-centrum. De Vlaams-Brabantse Kwekers participeren met hun leden en paarden aan activiteiten (trekwedstrijden en rondritten) met Brabantse trekpaarden op de jaarmarkten te Steenhuffel, Wommel, Merchtem, Schepdaal, Dilbeek, Ternat en Lennik. In Vilvoorde en Leuven krijgen ze het gezelschap van vzw Trekpaardenvereniging Den Brabander. Ook bij

oogstfeesten tekent het Belgisch trekpaard vaak present, zoals op de eerder vermelde Alkense Oogstfeesten en op de Pikkeling te Aalst, waar een prijskamp wordt gecombineerd met een smederij, waar tekst en uitleg gegeven wordt bij het beslaan van het Belgisch trekpaard, en met recreatieve activiteiten voor kinderen, zoals een vliegend tapijt en een rondrit op de paardenkoets. Op de oogstfeesten van Kortebos-Massemen-Wetteren is er een paardenommgang en -zegening.

Garnaalvisserij te paard is een kusttraditie die de lokale boeren oorspronkelijk uitvoerden als aanvulling op het inkomen. Vandaag is Oostduinkerke de enige kustplaats ter wereld waar de garnaalvisserij te paard nog bestaat. De Garnaalvisserij te paard werd in 2013 opgenomen in de Representatieve Lijst van Immaterieel Cultureel Erfgoed van de Mensheid van UNESCO.

Garnaalvisserij zetten trekpaarden in om de grote netten in het ondiepe zeeewater voort te trekken. Het paard stapt tot aan de borst door het water, parallel met de kust. Men gebruikt tegenwoordig een trechtvormig net dat door twee zijdelingse planken wordt opgehouden. Een ketting sleept over het zand en veroorzaakt schokgolven waardoor de garnalen opspringen en in het net terechtkomen. Dit net (7 x 10 meter) vergt een enorme trekkracht die Brabantse trekpaarden kunnen ontwikkelen. De paardenvissers fokken de trekpaarden niet zelf en leiden ook geen veulens op. Ze gaan op zoek naar volwassen trekpaarden die reeds opgeleid zijn om te werken op land. De zeetraining doen de paardenvissers wel zelf.

4. Praktijken rond de multifunctionele inzetbaarheid van het Belgisch Trekpaard

In verschillende domeinen van de samenleving zijn er kansen om het Belgisch trekpaard actief in te zetten en deze gebruiksmogelijkheden bij een breed publiek te promoten. Het belang van deze hedendaagse relevantie van praktijken eigen aan de trekpaardencultuur wordt ook volmondig door de Trekpaardenraad erkend, zoals blijkt uit twee prioriteiten uit het erfgoedzorgplan. Onder de prioriteit 'promoten van een multifunctioneel en breed inzetbaar trekpaard' achtte de Trekpaardenraad het aangewezen om in de toekomst het competitieve element van wedstrijden met proeven in inzetbaarheid, africhting, ... te stimuleren, het trekpaard als bio-trekkracht in zijn economische waarde te herstellen en het trekpaard meer in te zetten voor therapeutische activiteiten in de welzijnssector. Onder de prioriteit 'zichtbaarheid van het trekpaard verhogen' ziet de Trekpaardenraad een noodzaak in het versterken van de inzetbaarheid en beleving van het trekpaard in recreatieve activiteiten gericht op families en kinderen, economische activiteiten zoals natuur- en landschapsbeheer, in toeristische en sportieve activiteiten. Hieronder geven we een overzicht van de huidige brede inzetbaarheid van het trekpaard in vele domeinen van de samenleving.

De Belgische trekpaardencultuur wordt gekenmerkt door een traditie van **wedstrijden** die de kracht en behendigheid van het paard en de mentechieken onder de aandacht brengen. Zo organiseert vzw Landbouwdagen in juli 2017 Agricultura Bilzen te Alden-Biesen, een nationale trekwedstrijd voor zware trekpaarden, Power Horse Competition in en rond het Engels park (wedstrijd met trekpaarden die in span verschillende parcours moeten afleggen). Vzw Trekpaarden De Brabander integreert op haar happening op 09/07/2017 te Evergem een trek- en menwedstrijd. Op de Alkense Oogstfeesten van 2017 staat een Belgisch Kampioenschap boomslepen (organisatie PaardenKracht In Het BosLandschap, deelonderneming De Winning) en een trekwedstrijd op het programma, met extra proef voor aspiranten zodat iedereen de kans krijgt om op een leuke manier deel te nemen en bij te leren. Er bestaan ook jaarlijks terugkerende wedstrijden voor aangespannen en bereden Belgische trekpaarden, onder andere op de jaarmarkt te Vilvoorde, en dressuur- en menwedstrijden, voor de provincie Vlaams-Brabant georganiseerd door de Vlaams-Brabantse Kwekers en vzw Trekpaardenvereniging Den Brabander (in 2017 te Opwijk), voor de provincie West-Vlaanderen georganiseerd door de provinciale afdeling van de VFBT (in 2017 te Veurne).

De in 2017 opgerichte vzw De Voermannen Van Nu (Diepenbeek) heeft tot doel de paardensport in België te bevorderen en bij te dragen tot de culturele en sportieve opleiding en vorming van haar leden door o.a. de organisatie van recreatieve tochten en andere socio-culturele activiteiten die daarmee verband houden te realiseren, te ondersteunen en te coördineren en door opleidingen, wedstrijden en brevettingen die verband houden met de paardensport te organiseren.

Verschillende actoren herstellen het trekpaard als bio-trekkracht in zijn **economische** waarde, waarbij ze het **duurzaamheidsaspect** van deze inzet hoog in het vaandel voeren. Op dit vlak zien we het trekpaard aangewend worden in voornamelijk groenbeheer, duurzame landbouw, afvalophaling, en

IMMATERIEEL CULTUREEL ERFGOED

bosbouw. Het inzetten van trekpaarden in de bosbouw is een ecologische, duurzame en publieksvriendelijke manier van bosbeheer. De trekpaarden zijn nuttig in moeilijk toegankelijke terreinen waar de bodem en opstanden gespaard moeten blijven. Door de grote wendbaarheid en de geringe bodemdruk blijft de bodem bij het boomslepen ongestoord en wordt bodemverdichting voorkomen. Trekpaarden zijn om analoge redenen ook nuttig om kwetsbare, natte en schrale graslanden te beheren, zodat de bodem niet tot op grote diepte verstoord wordt en er geen diepe sporen achtergelaten worden in kwetsbare biotopen. Daarnaast worden trekpaarden ook aangewend in stedelijk gebied en langs toeristische wandel- en fietspaden voor afvalophaling en opruiming van snoeiafval.

In het Vlaams-Brabantse provinciedomein te Huizingen is sinds kort een functionele trekpaardenwerking opgezet. In de domeinwerking worden de paarden waar mogelijk ingeschakeld. Zo hebben de paarden bvb. boomstammen geslept bij het vrijmaken en aanleggen van het “bostheater”. Twee Brabantse trekpaarden zorgen meer voor het onderhoud van de weides en het ophalen van afval. Het leven rond deze paarden wordt toegankelijk gemaakt voor het publiek door tweewekelijkse activiteiten, met duiding over de achtergrond van het erfgoed van het trekpaard door een domeinwachter en een natuurgids. Volgende activiteiten vonden al plaats: bomen slepen, hooi afvoeren, bezoek van een hoefsmid, huifkartochten, vuilnis ophalen, slepen en bemesten van weiden. Daarnaast zijn vooral volgende spelers actief: [De Winning](#), actief in Limburg, een sociaal economie bedrijf met als doel het creëren van tewerkstellingsmogelijkheden voor kansengroepen door het uitvoeren van bos- en natuurbeheerwerken; en de vzw Paard en Bos, actief in het Brusselse Gewest, gericht op het bevorderen van het hedendaagse gebruik van het trekpaard in de stad en vooral in het Rood-Klooster. Ook Elders in Vlaanderen, zoals te Merelbeke door Kobe en zijn werkpaard, zijn er mensen actief in landbouw-, tuinbouw- en bosbouwwerkzaamheden met Belgische trekpaarden, hierbij oude technieken in de moderne wereld van vandaag in stand houdend. Ook Natuurpunt heeft ervaring met het inzetten van trekpaarden, onder meer als grazers, om de natuur te beheren. De Winning en Paard en Bos zijn ook actief op het vlak van **hippotherapie**. Het orthopedagogisch werken met het paard als partner helpt aan een verbetering op fysiek, motorisch en psychisch vlak van de levenskwaliteit van (mentaal of fysiek gehandicapte) kinderen en volwassenen, en aan hun sociale inclusie. In het kader van de inzet van het trekpaard op het gebied van zorg en welzijn, is ook nog te vermelden dat vzw trekpaardenvereniging Den Brabander in 2017 rondritten organiseert, onder andere met ziekenzorg Nederokkerzeel en met woonzorgcentrum O.L.V. Lourdes Kortenbergh. De vzw Toerisme Vlaams Brabant heeft het Brabants (Belgisch) trekpaard erkend als icoon voor de **toeristische** regio Groene Gordel rond Brussel. Ze wil zich dan ook expliciet via allerlei acties inzetten op

- het promoten van een multifunctioneel en breed inzetbaar trekpaard (prioriteit 3)
- het verhogen van de zichtbaarheid van het trekpaard (prioriteit 4)
- het onder de aandacht brengen van het erfgoed van het trekpaard (prioriteit 6)

Dit vertaalt zich in allerlei promotiemiddelen, zoals een [website](#) en een [brochure](#), voor een aanbod bestaande uit huifkartochten, koetsritten en menroutes (waaronder een equitrail rond Brussel).

5. Erfgoedparticipatie, -educatie en -sensibilisering

Toerisme Vlaams-Brabant betrokken bij de organisatie van de Dag van Belgisch Trekpaard (Vollezele), bij de upgrade van de aanwezigheid van het Belgisch trekpaard op de jaarmarkt van Leuven (shuttledienst met huifkar en hoefsmid) en bij de oprichting, i.s.m. De Vlaams-Brabantse Kwekers, van een **Open Stoeterijendag** (eerste maal te Londerzeel op 11 juni 2017), waar het publiek kan kennismaken met het Belgisch Trekpaard tijdens een dag vol boeiende activiteiten: stalbezoek, rondleiding en informatie over fokken van veulens, initiatie in het keuringsklaar maken van een trekpaard, demonstratie mennen en dressuur, demonstratie hoefbeslag, deelname kinderen aan vliegend tapijt getrokken door een Brabants trekpaard, huifkartocht met trekpaarden, informatiefilm over de fokkerij van trekpaarden, deelname aan menparcours, aan wedstrijd touwtrekken tegen trekpaard, demonstratie hoefijzers maken in kolenvuur, bezoek aan oude werktuigen en stallen, ... Toerisme Vlaams-Brabant ondersteunt en stimuleert ook via het subsidiereglement ‘publieksgerichte activiteiten Brabantse trekpaarden’ (in voege sinds 01/04/2017), promotie van de trekpaardencultuur via publieksactiviteiten.

Het **Museum van het Belgisch Trekpaard** (Vollezele) onderging in 2012 een totale restyling

waardoor het museum boeiender werd voor een veel ruimer publiek. Nieuwe onderwerpen met panelen, touch screens en historisch filmmateriaal maken de bezoekers in vier talen wegwijs in de wereld van het trekpaard. Door een interactieve voorstelling wordt een bezoek ook interessant voor jongeren en scholen. Aansluitend op een bezoek kan men de nieuwe [Brillantwandeling](#) maken, afstand 3,5 km. Deze wandeling loopt langsheen locaties die nauw verbonden zijn met het lokale fokkerijverleden en tegelijk kan je mooie trekpaarden zien grazen in de weiden. **Stoeterij Diepensteyn** biedt paardenarrangementen aan, gaande van een rondleiding door de stallen en de collecties, over rijden van vaste hindernissen of door het water, tot een mendoop op een hindernissenparcours. In het kader van streektoerisme biedt **De Winning** huifkartochten met streekeigen picknick aan. Vzw Trekpaardenvereniging Den Brabander biedt man en paard voor **huifkartochten** in samenwerking met organisator Witloofmuseum Kampenhout, met bezoek aan witloofbedrijven of andere bezienswaardigheden in Kampenhout. Het Werkend Trekpaard uit Essen biedt huifkartochten in de Noorderkempen en ritjes met de paardentram in Antwerpen aan. Er bestaan ook **educatieve** initiatieven rond het Belgisch trekpaard. Verschillende actoren zetten zich om jongeren en kinderen in contact te brengen met aspecten van de Belgische trekpaardencultuur. In het kader van de functionele trekpaardenwerking op het Vlaams-Brabantse provinciedomein te Huizingen, zijn er op woensdagen buiten het seizoen (van oktober tot en met maart) tweewekelijkse, educatieve activiteiten met de trekpaarden, zoals bijvoorbeeld het slepen van boomstammen en ritjes met de huifkar, met duiding over de achtergrond van het erfgoed van het trekpaard door een domeinwachter en een natuurgids. Op termijn wenst men het trekpaard meer in te zetten in de natuur- en milieu-educatiewerking. Momenteel werkt het Museum van het Brabants Trekpaard te Vollezele in samenwerking met Erfgoedcel Pajottenland Zennevallei aan een educatieve rondleiding voor scholen. Het museum zal zijn educatieve werking promoten via de scholenwebsite Tripz die in de regio Pajottenland & Zennevallei wordt opgestart. De Provincie Vlaams-Brabant voorziet in 2017 in een **Babbelbox** die op verschillende trekpaardenevenementen geplaatst wordt. Iedereen die dat wil, kan voor de camera komen vertellen over zijn/haar passie voor de cultuur van het Belgisch trekpaard. Dit leverde aan de Trekpaardenraad input voor de omschrijving van de 'socio-culturele betekenis van de trekpaardencultuur' in het erkenningsdossier. De babbelbox is al gebruikt op de infomomenten te Leuven (11/02/2017) en te Huizingen (30/09/2017), tijdens Zomerland in 't Grom (02/04/2017) en op de Dag van het Brabants trekpaard (15/10/2017).

6. Artistieke verbeelding van de Belgische trekpaardencultuur

Het brede publiek komt ook in aanraking met de betekenis van de Belgische trekpaardencultuur dankzij verschillende artistieke interventies in het openbaar domein. Het meest in het oog springende voorbeeld zijn de vele standbeelden.

- *Prins, Trots van Brabant* werd op 6 september 1992 op het Marktplaats van Lennik geplaatst. Dit monumentale bronzen trekpaard, van de hand van Koenraad Tinel, dankt zijn naam aan de veulennaam van de stamvader van het Belgisch trekpaard Orange I (1863-1885). Prins bezegelt officieel de status van het Belgisch trekpaard als levend beschermd monument.
- *Brillant* in brons (Vollezele). Kunstenaar Ron Deblaere vereeuwigde het kampioenenpaard Brillant (1868-1893) in brons.
- *Orange I* te Grimminge stelt de stamvader van het Belgisch trekpaard voor. Het beeld werd vervaardigd door Ron Deblaere en op 28 september 2008 ingehuldigd. Het staat op het dorpsplein voor het voormalige gemeentehuis van Grimminge.
- *Boerenpaard* van Rik Poot werd gemaakt ter gelegenheid van 150 jaar Vilvoordse jaarmarkt en staat op het Heldenplein te Vilvoorde.
- *Ode aan de Pjeirefretters* te Vilvoorde is een beeld van een Belgisch trekpaard van de hand van Koen Van Daele dat werd gemaakt als symbool voor de Pjeirefrettersstad en is te vinden in de Franklin Rooseveltlaan.
- *Vilvoordse Trots*, op de Grote Markt te Vilvoorde. Een moderne, abstracte versie van het trekpaard, gemaakt door de Vilvoordenaar Bernard Jacobs.
- standbeeld aan de Spiegelstraat te Vilvoorde, een spiegelglanzend trekpaard dat ter ere van de Horse Parade in 2005 door de kunstacademie gezet is.

IMMATERIEEL CULTUREEL ERFGOED

- *De Brabander*, ontworpen door Rik Poot ter ere van het logo van de brouwerij Palm waarin een Belgisch trekpaard is opgenomen. Het beeld is te vinden op de stoeterij Diepensteyn te Steenhuffel, deelgemeente van Londerzeel, en werd op 6 juni 1997 ingehuldigd door toenmalig Eerste Minister Jean-Luc Dehaene.

Het zilveren jubileum van Prins is in 2017 uitgebreid te Lennik gevierd met artistieke activiteiten, zoals een muzikaal eerbetoon door de wereldpremière van het “Prinslied” uitgevoerd harmonie Sint-Cecilia Sint-Martens, een voordracht over “Prins, Trots van Brabant” door Hans Van Lierde in samenwerking met de heemkundige Andreas Masiuskring en Davidsfonds, een expo en verkoop van houten Prins-paarden bewerkt door Lennikse kunstenaars, en ten slotte een feestelijke optocht van een stoet met trekpaarden op 10 september 2017.

De Belgische trekpaardencultuur kent een rijke traditie van beeldende creatie. Met de opkomst van de prijskampen vanaf ca. 1850 begon ook de intrrede van het portretteren van kampioentrekpaarden. Eerst door kunstschilders die zich specialiseerden in dierenportretten en -taferelen, nadien door professionele fotografen, die in realistische en geposeerde weergaven de raskwaliteiten en -zuiverheid van de trekpaarden beklemtoonden. De traditie van het fotograferen van trekpaarden bestaat nog steeds. Trekpaardenliefhebbers en fotografen toeren langs verschillende wedstrijden, prijskampen en keuringen om deelnemende trekpaarden op foto vast te leggen of capteren het paard in het landschap, op een weide of een akker. Deze beelden delen ze via verschillende kanalen met het brede publiek, nl. sociale media, internet, nieuwsbrieven, ledenmagazines ... Ook plastische kunstenaars blijven geïnspireerd door het vormenspel van het Belgisch trekpaard.

7. Mediakanalen

Online is er een aanbod aan informatie over activiteiten betreffende het erfgoed van de trekpaardencultuur op de websites van de KMBT, De Brabantse Kwekers, VVBT, Paardenpunt Vlaanderen en trekpaard.net. Het tijdschrift van de KMBT, het Trekpaardenmagazine van de VVBT en de paardenrubriek in het weekblad Landbouwleven bevatten aankondigingen van trekpaardenevenementen. De Oost-Vlaamse afdeling van de VFBT biedt op zijn [website](#) ook you-tube filmpjes aan betreffende activiteiten zoals keuringen, jaarmarkten, ploegdemonstraties, kampioenpaarden, ...

IN DE TOEKOMST

- **Oprichting facebookpagina**

De Trekpaardenraad nam op 25/03/2017 de beslissing om binnen de uitwerking van draagvlakacties een facebookpagina op te richten en actief onderhouden met volgende inhoud: opgenomen getuigenissen van de babbelbox, aankondiging trekpaardactiviteiten, ... Hiervoor zal afgestemd worden met de verantwoordelijke achter de website trekpaard.net.

- **Publieksbereik trekpaardenwerking Huizingen**

In het kader van de functionele trekpaardenwerking op het Vlaams-Brabantse provinciedomein van Huizingen zal een veulen opgekweekt worden om te werken in het domein. De aanloop naar de geboorte van dit veulen zal te volgen zijn op sociale media. Eveneens zal een oude kar gerestaureerd worden in functie van gebruikname bij publieksaanbod en eigen werking in domeinbeheer.

- **Opmaak één centrale website**

Prioriteit 2 van het erfgoedzorgplan omvat het stimuleren van export en economische nut. Om dit te bewerkstelligen, besliste de Trekpaardenraad op 25/03/2017 om de communicatie met potentiële kopers van Belgische trekpaarden te versterken door de opmaak van één centrale website met informatie over het aanbod, met vertalingen (van toeleidende gedeelten) in het Chinees, Japans en Russisch, gezien het belang van deze exportmarkten voor veulenvlees en trekpaarden geschikt voor trekwedstrijden.

- **Invoering van een facultatief gebruikslabel of bekwaamheidslabel bij keuringen**

Prioriteit 3 van het erfgoedzorgplan omvat het promoten van een multifunctioneel en breed inzetbaar trekpaard. Om dit te bewerkstelligen, besliste de Trekpaardenraad op 25/03/2017 dat het aangewezen is om bij keuringen de inzetbaarheid van het paard meer in overweging te nemen. De KMBT engageert zich om bij keuringen proeven en de uitreiking van een facultatief gebruikslabel of bekwaamheidslabel in te voeren.

- **Dierenwelzijn**

Prioriteit 4 van het erfgoedzorgplan omvat het verhogen van de zichtbaarheid van het trekpaard. Om dit te bewerkstelligen, besliste de Trekpaardenraad op 25/03/2017 om in het kader van dit aanvraagdossier een apart document op te stellen betreffende dierenwelzijn, met bijkomend aandacht voor huisvesting, voeding (en giftige plantensoorten), omheining, ontworming, ... Dit kan de communicatie rond diervriendelijke behandeling bij opfok en gebruik van trekpaarden verbeteren ten aanzien van het brede publiek. Het document vindt u hier ([pdf](#)). Na de afwerking van het dossier nam de trekpaardenraad kennis van [het ontwerp van decreet van de Vlaamse Regering](#) op basis waarvan de deelname van geblokstaarte paarden aan een aantal manifestaties (keuringen, prijskampen, ...) zou beperkt worden. De precieze draagwijdte van het ontwerp is vooralsnog onduidelijk en voorwerp van adviezen van de Strategische Adviesraad Landbouw en Visserij en de Raad van State. De Trekpaardenraad zal de evolutie van het reglementair kader opvolgen en desgevallend de impact ervan evalueren.

- **Centrum voor het Belgisch Trekpaard**

Bovendien is de Trekpaardenraad unaniem overtuigd van de meerwaarde van een oprichting van een Centrum voor het Belgisch Trekpaard, met info over verleden en heden van de trekpaardencultuur en alle bijbehorende vormen van erfgoed, met een belevings- en vormingsaanbod. Omgevings- en infrastructuurwerken aan het Museum van het Belgisch Trekpaard te Vollezele in 2018 bieden mogelijk een opportuniteit om deze locatie, naast zijn functie als museum die in dit kader technologisch verder uitgebouwd kan worden, hiervoor aan te wenden, ook gelet op de bijzondere rol van Vollezele in de geschiedenis van het Belgisch Trekpaard. Daarnaast kunnen ook andere pistes onderzocht worden voor de uitbouw van een volwaardig Levend Centrum van het Belgisch Trekpaard.

Bijlagen:

- Bijlage 5_SWOT_en_erfgoedzorgplan
- Bijlage 6_De liefde voor de trekpaarden (dierenwelzijn)
- Bijlage 8_evenementen_met_trekpaarden
- Bijlage 9 – posters erfgoedzorgtraject prioriteiten

Externe linken:

- [http://storage.condros.eu/Uploads/dewinning/files/PaardenKracht in het BosLandschap.pdf](http://storage.condros.eu/Uploads/dewinning/files/PaardenKracht%20in%20het%20BosLandschap.pdf)
- http://www.vlaamsbrabant.be/binaries/publicatie-van-stal-ruiterbrochure-2016_tcm5-111288.pdf
- <https://www.youtube.com/user/pakovbe/videos>

4. Overdracht

Overdrachtacties cultuur van het Belgisch Trekpaard

Identificatiecode: 000949

Beschrijving:

De Trekpaardenraad stelde eind 2016 een erfgoedzorgplan (zie bijlage ([pdf](#))) op met zes prioriteiten. Dit erfgoedzorgplan werd tijdens een algemeen infomoment teruggekoppeld naar de brede erfgoedgemeenschap. Alle feedback en commentaar werden meegenomen in het verder traject.

De overdrachtsacties spitsen zich enerzijds toe op het doorgeven van gebruiken eigen aan het recreatief en economisch inzetten van trekpaarden en sluiten zo aan bij prioriteit 3 (promoten van een multifunctioneel en breed inzetbaar trekpaard). Anderzijds sluit het delen en doorgeven van kennis,

IMMATERIEEL CULTUREEL ERFGOED

technieken en vaardigheden aan bij prioriteit 2 (stimuleren van jonge fokkers) en prioriteit 6 (erfgoed van het trekpaard onder de aandacht brengen).

Binnen de erfgoedgemeenschap rond de trekpaardencultuur ontplooiën verschillende actoren ofwel structureel ofwel projectmatig activiteiten die tot doel hebben gebruiken, technieken en kennis in het fokken van en werken met het Belgisch trekpaard over te dragen en te vertalen in nieuwe bestemmingen en functionaliteiten voor het paardenras.

WAT ER AL GEBEURT

1. Ondersteuning fokkerij

De duurzaamheid van de overdracht van de cultuur van het Belgisch trekpaard is gebaat bij een breed verspreide fokkerijsector die aantrekkelijk genoeg is om gezonde trekpaarden gedurende lange tijd in te zetten voor de voortplanting van het ras. Enkele overheden investeren in het (minstens) op peil houden van het trekpaardenbestand ten dienste van het stimuleren van bloedspreiding en het vermijden van inteelt.

- De **Provincie Vlaams-Brabant** (Toerisme Vlaams-Brabant) kent een veulenpremie toe aan trekpaardenfokkers in Vlaams-Brabant van 200€ per geboren veulen. De premie heeft effect: het bestand aan trekpaarden blijft in Vlaams-Brabant status quo, elk jaar komen er nieuwe fokkers bij (zie bijlage (pdf)) en de fokkers fokken de hengstveulens meer en meer op.
- De **Vlaamse Overheid** kent vanuit de begroting van het Departement Landbouw en Visserij 1) een veulenpremie toe aan trekpaardenfokkers in het Vlaams Gewest van 175€ per geboren veulen, indien correct geïdentificeerd, ingeschreven in hoofdstamboek VFBT en geëncodeerd in centrale databank 2) een instandhoudingspremie toe aan trekpaardenfokkers in het Vlaams Gewest die lid zijn van VFBT, van 100-140€ voor jaarlingen en jonge hengsten, indien ingeschreven in hoofdstamboek VFBT en enkel na deelname aan de officiële hengstenkeuring of provinciale prijskamp.

Vanuit haar doel jonge leden (tot 35 jaar) van de VFBT voor te bereiden op de fokkerij en het gebruik van trekpaarden paarden, organiseerde de VFBT-commissie **Trekpaard Jeugd**, i.s.m. officiële juryleden van VFBT, in 2017 twee infosessies (theorieavond en praktijkdag) over de rasstandaard (beoordeling exterieur en beweging trekpaarden). **Online** is er een aanbod aan informatie over opfok van trekpaarden op de websites van de KMBT, De Vlaams-Brabantse Kwekers, Paardenpunt Vlaanderen en trekpaard.net.

2. Vormingsactiviteiten

Verschiedende actoren zetten in op het actief doorgeven van gebruiken, technieken en kennis eigen aan de trekpaardencultuur door het opzetten van 'lerende' activiteiten, zoals vormingen, demonstraties, workshops, ...

- Vanuit haar doel om de specifieke voermantetechnieken, de specifieke taaluitdrukkingen en aanspanningswijzen te behouden, zet de **Trekpaardenvereniging Den Brabander vzw** volgende activiteiten op: speciale trainingen op voor menner en paard, in functie van deelname aan stoeten, vorming van nieuwe leden en paarden in het ploegen en andere werkzaamheden op het veld (bv. in 2017 demonstraties witloof uitrijden), cursussen toiletteren en demonstratie warmbeslag (in 2017 tijdens de jaarmarkt van Leuven).
- Vanuit haar doel om het rijden met het trekpaard, zowel ingespannen als onder het ritzadel, te promoten, organiseert de vereniging **Aangespannen trekpaard** in 2017 volgende activiteiten gepland: ploegsessie (alleen met enkelspan, enkel met staartploeg of kleine wentelploeg) en ploegdemonstratie met verschillende ploegen en aanspanningen.
- De **vzw Vrienden van het Belgisch trekpaard** integreert binnen de jaarlijkse Alkense Oogstfeesten steeds educatieve en bemiddelende activiteiten betreffende het werkende aangespannen trekpaard, zoals de demonstraties dorsen, pikbinden, ploegen en aardappelen rooien in 2017.
- Ook op de jaarlijks terugkerende **Dag van het Brabants Trekpaard** van het Comité Vollezele Leeft en Toerisme Vlaams-Brabant en op de **Dag van het trekpaard, een organisatie van De Winning**, komen leken en kenners in aanraking met immateriële aspecten van de trekpaardencultuur. Demonstraties (warm hoefbeslag, invlechten van manen en staart, ...) en

workshops (bereiden trekpaard, eggen en ploegen met paarden, boomslepen met trekpaarden, hoefsmid, ...) geven inzicht in het verleden van oude technieken als in hun vernieuwende toepassingen.

- **De Vereniging d'Oostduinkerke paardenvissers** zorgt voor de nodige actieve ondersteuning met raad en daad van toekomstige paardenvissers in het uitvoeren van het ambacht, alsook voor het organiseren van demonstratieritten door de garnaalvissers te paard met toelichting over opleiding, verzorging en aansturing van het paard. **De vzw Toerisme Vlaams-Brabant** ondersteunt en stimuleert deze dynamiek via het subsidiereglement 'publieksgerichte activiteiten Brabantse trekpaarden' (in voege sinds 01/04/2017), gericht op zowel kennisoverdracht betreffende gebruiken, technieken of vaardigheden via vormingsactiviteiten als op promotie via publieksactiviteiten.
- **Inverde**, forum voor groenexpertise, neemt in zijn aanbod over bos-, groen- en natuurbeheer regelmatig vormingen op rond het inzetten van trekpaarden in de bosbouw, als efficiënte en publieksvriendelijke manier van bosbeheer.
- De audiovisuele documentatie op het you-tubekanaal van **Robert Piessens** omvat ook filmpjes van demonstraties van technieken eigen aan de trekpaardencultuur.

IN DE TOEKOMST

- **Opvolging fokkerij**

Een nieuwe Europese Fokkerijverordening 2016/1012 (inwerkingtreding vanaf 1/11/2018) zorgt binnenkort voor een nieuw kader voor de fokkerij. Momenteel geldt nog dat alleen de hengsten die door het stamboek zijn toegelaten tot de voortplanting, merries mogen dekken. Enkel voor deze hengsten worden dekcificaten afgeleverd, wat een vereiste is alvorens veulens in te schrijven in de hoofdafdeling van het stamboek. De nieuwe voorschriften van de Europese verordening voorzien dat veulens die afstammen van ouders die ingeschreven zijn in de hoofdsectie van het stamboek ook moeten ingeschreven worden in die hoofdsectie, los van enige keuring. Zo verliest een keuring op geschiktheid voor dekdienst aan waarde, aangezien alle hengsten zullen mogen dekken en hun nakomelingen opgenomen zullen mogen worden in het stamboek.

Uit de bespreking in de Trekpaardenraad blijkt dat dit voor sommige leden een gevaar inhoudt met betrekking tot de rasstandaard en de controle op de genetische basis van het trekpaard, gezien de keuring op geschiktheid voor dekdienst aan waarde verliest. Anderen zien er dan weer een kans in om de stamboekwerking transparanter te maken in functie van kwaliteitsnormen die een diversificatie van de genetische basis ten goede komt.

Met deze uitdaging in het vooruitzicht, besliste de Trekpaardenraad (25/03/2017) om werk te maken van de uitbouw van een **Europees stamboek voor koudbloedigen** (in navolging van het Belgisch witblauw runderras) en een ontwerp van statuten voor een dergelijke stamboekwerking op te stellen. Ook de KMBT is zich ervan bewust dat de relatie tussen de stamboekvereniging die het stamboek van de oorsprong van het ras heeft opgesteld, en haar dochterstamboeken in binnen- en buitenland zal gherdefinieerd moeten worden.

Om de verjonging van de fokkerij te stimuleren heeft de Trekpaardenraad op 25/03/2017 onder prioriteit 2 van het erfgoedzorgplan ('stimuleren van jonge fokkers') volgende borgingsactie aangenomen. Gezien de positieve evaluatie van de werking van de Trekpaard Jeugd (ca. 60 leden, jonger dan 35 jaar), een commissie binnen de VFBT, met eigen werking en budget, vertegenwoordigd in de raad van bestuur zonder stemrecht (in Wallonië staat een dergelijke commissie in de steigers), zal gestreefd worden naar een betere **vertegenwoordiging van jongeren** in de geledingen van de KMBT.

Trekpaard Jeugd neemt in 2018 ook haar rol verder op om jonge leden van de VFBT voor te bereiden op de fokkerij en het gebruik van trekpaarden paarden, door de organisatie van een **curcus** over chronisch progressief lymfoedeem (CPL) in februari/maart. Aspecten die aan bod zullen komen: wat is CPL, oorzaak, invloed van voeding, behandelingen, preventie, ... Er zal getracht worden de theorie en praktijk te combineren op één dag.

**IMMATERIEEL
CULTUREEL
ERFGOED**

• **Organisatie proeven ‘recreatief mennen van het trekpaard’**

Om prioriteit 3 van het erfgoedzorgplan (promoten van een multifunctioneel en breed inzetbaar trekpaard) te ondersteunen, besliste de Trekpaardenraad om nog sterker de overdracht van kennis, technieken en vaardigheden eigen aan het mennen van trekpaarden te stimuleren. De Trekpaardenraad wil samen met leden uit de erfgoedgemeenschap meewerken aan een initiatief rond vernieuwende borgingsactiviteiten m.b.t. de behendigheid van voerder en paard bij menpraktijken met trekpaarden. Een prospectie van de organisatievormen, (logistieke) voorwaarden en partners, moet leiden tot de ontwikkeling van een catalogus-draaiboek dat kan voorgelegd worden aan organisatoren van publieksgerichte evenementen (bvb. jaarmarkten, oogstfeesten, vee- en paardenmarkten). De opmaak van een dergelijk document kan ook kaderen in de uitvoering van het PDPOIII-project ‘Brabants trekpaard, samen erfgoed een toekomst geven’.

• **PDPOIII-project ‘Brabants trekpaard, samen erfgoed een toekomst geven’ (2017-2019)**

Deze samenwerking tussen de provincie Vlaams-Brabant i.s.m. Trekpaardenvereniging Den Brabander vzw, VZW Vlaams-Brabantse Kwekers en het Centrum voor Agrarische Geschiedenis (CAG) heeft tot doel relevante (landbouw)technieken uit het verleden, uitgevoerd door Brabantse trekpaarden, te vertalen in nieuwe bestemmingen en functionaliteiten voor dit paardenras. M.a.w. na het wegvallen van de landbouwfunctie van het trekpaard zoekt dit project mee naar nieuwe bestemmingen om dit erfgoed op lange termijn in stand te houden. Na onderzoek worden de weerhouden technieken via vorming en demonstraties levend gehouden en overgedragen aan nieuwe potentiële gebruikers.

Bijlagen:

- Bijlage_5_SWOT_en_erfgoedzorgplan
- Bijlage 4 – Trekpaardencultuur in cijfers
- PDPOIII_projectaanvraag

Externe media: <https://www.youtube.com/user/RobertPiessens>

Website: <http://www.trekpaard.be/nl/trekpaard-jeugd>

Traject naar een Trekpaardenraad en erfgoedzorgplan

Identificatiecode: 000969

Beschrijving:

De Trekpaardenraad vormt een vertegenwoordiging van de diversiteit aan actoren die begaan zijn met het borgen van de cultuur van het Belgisch Trekpaard. Als afspiegeling van de erfgoedgemeenschap die dit immaterieel cultureel erfgoedelement koestert, functioneert ze als een klankbordgroep die het veilig stellen van de trekpaardencultuur opvolgt, begeleidt, coördineert en inspireert. Door kritische reflectie en inhoudelijke inbreng heeft ze het traject doorlopen om het dossier voor erkenning van de trekpaardencultuur op de Vlaamse Inventaris voor Immaterieel Cultureel Erfgoed voor te bereiden. Hiervoor heeft ze, met regelmatige terugkoppeling naar de bredere erfgoedgemeenschap, de zorg voor het erfgoed van de trekpaardencultuur kritisch doorgelicht en de huidige sterktes, zwaktes, problemen en kansen bij zijn duurzame vrijwaring benoemt. Ook na de indiening van het erkenningsdossier neemt de Trekpaardenraad het engagement op zich om op actieve wijze te blijven zorgen voor de borging van de trekpaardencultuur en minimaal 1 keer per jaar samen te komen.

Op het startmoment van het traject ‘In de bres voor het Brabants Trekpaard’ (6 februari 2016) dat breed werd gecommuniceerd en meer dan 100 trekpaardenliefhebbers naar Asse bracht, kon iedereen die dat wilde zich kandidaat stellen om deel uit te maken van de Trekpaardenraad. Na deze oproep tot deelname, is de Trekpaardenraad samengesteld uit vertegenwoordigers van trekpaardenorganisaties (Vereniging voor het Bevorderen van het Belgische Trekpaard, Koninklijke Maatschappij Het Belgisch Trekpaard, Vlaamse Fokkers van het Belgisch Trekpaard, Trekpaardenvereniging Den Brabander, De Vlaams-Brabantse Kwekers,) musea (Museum van het Belgisch Trekpaard, het MOT), erfgoedorganisaties (Steunpunt Levend Erfgoed; CAG, Erfgoedcel

Pajottenland Zennevallei) en de provincie Vlaams-Brabant (Directie Vrije Tijd) en anderzijds uit particulieren (fokker, landbouwer, dierenarts, menner, sociale ondernemer). De coördinatie van de Trekpaardenraad wordt op aanvraag van de raad waargenomen door medewerkers van de Dienst Erfgoed van de Provincie Vlaams-Brabant en van het Centrum voor Agrarische Geschiedenis. De communicatie over het erfgoedzorgtraject naar de brede erfgoedgemeenschap werd zo ruim mogelijk gevoerd, door verschillende persmomenten en persberichten (via de provincie Vlaams-Brabant), en o. m. door opname in de nieuwsbrieven van CAG en Erfgoedcel Pajottenland Zennevallei en in het Trekpaardenmagazine.

De Trekpaardenraad is 5 keer samengekomen.

Haar activiteiten hebben geleid, eerst tot een consensus over de naamgeving en afbakening van het ICE-element, nadien tot de opmaak van een SWOT-analyse van het ICE-element, vervolgens tot de redactie van een erfgoedzorgplan (zie bijlage (pdf)) en ten slotte tot het definiëren van toekomstige acties die bijdragen aan een toekomst voor de traditie, en van draagvlakactie(s) om bij de bredere erfgoedgemeenschap de bekendheid van en betrokkenheid bij het erfgoedzorgtraject te versterken. Bij deze analyses is ook duidelijk gesteld dat het erfgoedzorgtraject geen begrenzing kent die provinciaal van aard is en dat de trekpaardencultuur niet gereduceerd mag worden tot de wereld van fokkerij en prijskampen, maar dat er integendeel ook aandacht moet zijn voor bruggen naar andere domeinen van de samenleving (toerisme, educatie, recreatie, ...). Bovendien was de Trekpaardenraad nauw betrokken bij de opmaak van de erkenningsaanvraag voor de Inventaris immaterieel cultureel erfgoed. Een vijftal leden van de raad vormden een aparte schrijfgroep die de redactie voor zijn rekening nam, hierbij regelmatig terugkoppelde met de voltallige Trekpaardenraad en de verkregen feedback integreerde in het dossier.

Van in het begin was afgesproken de werking van Trekpaardenraad op regelmatige basis terug te koppelen naar de brede erfgoedgemeenschap, om voldoende draagvlak te creëren voor een duurzame erfgoedzorg en voor de inhoud van het erkenningsdossier. Deze terugkoppeling heeft tweemaal plaatsgevonden. Een eerste keer op zaterdag 11 februari 2017. Op dit algemeen infomoment is een stand van zaken gegeven betreffende het erfgoedzorgplan, waarin de knelpunten in de overdracht naar volgende generaties gekoppeld werden aan acties die bijdragen aan een toekomst voor de traditie. Deze presentatie werd gevolgd door feedbacksessies waarin reacties, opmerkingen en aanvullingen op het erfgoedzorgplan door leden van de erfgoedgemeenschap verzameld werden. Van elk van de zes prioriteiten werd een aantrekkelijke en duidelijke poster (zie bijlage (pdf)) gemaakt, waarrond in groepjes kon overlegd en gediscussieerd worden. De aanvullingen, opmerkingen en nieuwe ideeën die daaruit voortkwamen, werden geïntegreerd in het erfgoedzorgplan en meegenomen in het verder traject. Tegelijkertijd kon elke deelnemer in een 'babbelbox' vertellen over zijn/haar passie voor de trekpaardencultuur en over de betekenis die dit voor hen heeft, zodoende materiaal te verzamelen om de sociaal-culturele betekenis van het ICE-element te omschrijven. Een tweede activiteit om de bredere erfgoedgemeenschap te informeren en te betrekken vond plaats op 30/09/2017 te Huizingen. De leden van de trekpaardenraad stelden daar de krachtlijnen van het dossier voor en vroegen aan de deelnemers om hun instemming te verlenen. Ook via andere wegen konden leden van de brede erfgoedgemeenschap, die geen zitting hebben in de Trekpaardenraad, hun 'prior and informed consent' betreffende de plaatsing van het ICE-element van de cultuur van het Belgisch Trekpaard op de Inventaris aangeven door de ondertekening van een steunbrief voor het erkenningsdossier, ter beschikking gesteld op de [website van de KMBT](#). Ook andere actoren verwezen online naar de steunbrief, zoals [trekpaard.net](#), [Steunpunt Levend Erfgoed](#), [Landelijke Gilden](#), [Ring TV](#), [Editiepajot](#), [Boerenmarkt Gaasbeek](#), [Gemeente Galmaarden](#), [Gemeente Sint-Pieters-Leeuw](#), de [Provincie Vlaams-Brabant](#) en de nieuwsbrief van Erfgoedcel Pajottenland en Zennevallei. Op één maand tijd leverde deze oproep meer dan 400 steunreacties op. Deze steunbrief is ter ondertekening ook voorgelegd aan de deelnemers aan en bezoekers van enkele trekpaard-activiteiten, zoals de provinciale prijskamp Vlaams-Brabant te Sint-Pieters-Leeuw (24/09), het infomoment te Huizingen (30/09), de landbouwdag te Gelrode (01/10), de viering van 20 jaar trekpaardenvereniging Den Brabander (08/10) en de Dag van het Brabants

**IMMATERIEEL
CULTUREEL
ERFGOED**

trekpaard te Vollezele (15/10). Op deze activiteiten hebben meer dan 370 personen met het erkenningsdossier ingestemd.

Het verdient vermelding dat de leden van de Trekpaardenraad op een constructieve manier zijn omgegaan met de onderling uiteenlopende visies op enkele cruciale aspecten van de trekpaardencultuur die invloed hebben op haar duurzaam voortbestaan. In de verfijning van het erfgoedzorgplan zijn er consensuele oplossingen gevonden betreffende de diversiteit in gebruiksmogelijkheden van het trekpaard, de reglementering van fokgerelateerde activiteiten (keuringen, prijskampen, stamboekwerking, ...) en de aanpassing in criteria en doelstellingen van de raskenmerken van het trekpaard. Bovendien heeft de Trekpaardenraad het heikele punt van de gezondheid en de exterieurbehandeling van het paard behandeld. Er werd consensus bereikt om enerzijds deze aspecten een plaats te geven in het erkenningsdossier door ze te integreren in zowel het bredere kader van dierenwelzijn als in hun historische en erfgoedcontext, en anderzijds om de nieuw gecreëerde openheid naar dialoog toe zo constructief mogelijk verder te zetten.

De Trekpaardenraad is er zich van bewust dat de Belgische trekpaardencultuur op een ruimere geografische schaal dan Vlaanderen beleefd en gedragen wordt, en dat de betrokken erfgoedgemeenschap ook actoren kent in de andere gemeenschappen van België. Zij is dan ook bereid om na afloop van het erfgoedzorgtraject in het kader van de erkenningsaanvraag het dossier aan hen ter beschikking te stellen en indien daar interesse voor bestaat, de erfgoedzorg- en netwerkvindingen die werden opgedaan, te delen en expertise uit te wisselen met de andere actoren.

Bijlagen:

- Bijlage_5_SWOT_en_erfgoedzorgplan
- Bijlage 9 – posters erfgoedzorgtraject prioriteiten
- Bijlage 6_De liefde voor de trekpaarden (dierenwelzijn)
- INFOMOMENT_TREKPAARDENCULTUUR-2017-09-15

Website: <http://www.trekpaard.be/nl/nieuws/Steun-het-aanvraagdossier-van-de-trekpaardenraad/>